

Wyspa Książka

Materiały metodyczne
dla bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek.

Wyspa Książka

Publikacja powstała w ramach projektu Wyspa Książka – Kierunek Północ organizowanego przez Miejską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu we współpracy z Fundacją Czas Dzieci, Stord Kulturhus w Norwegii oraz Fundacją Go’N’Act.

Program wydarzeń obejmował:

- job shadowing bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek podczas festiwalu literatury w Norwegii,
- warsztat on-line z osobami eksperckimi metodą design-thinking i opracowanie
- rozwiązań dla Polski i Norwegii w obszarach: metody dotarcia do nieczytających
- dzieci i rodziców, współczesne skuteczne sposoby komunikacji, budowa publiczności
- w grupach zagrożonych wykluczeniem,
- Międzynarodowe seminarium, które odbyło się w dniach 21-22 kwietnia 2022 r. w Centrum Biblioteczno-Kulturalnym Fama (filia MBP we Wrocławiu),
- Międzypokoleniowy Festiwal Literatury Dziecięcej we Wrocławiu,
- Dzień polski na Festiwalu w Norwegii oraz Dzień norweski na Festiwalu w Polsce.

Projekt został dofinansowany w ramach Działania 2 Poprawa dostępu do kultury i sztuki Programu Kultura w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021.

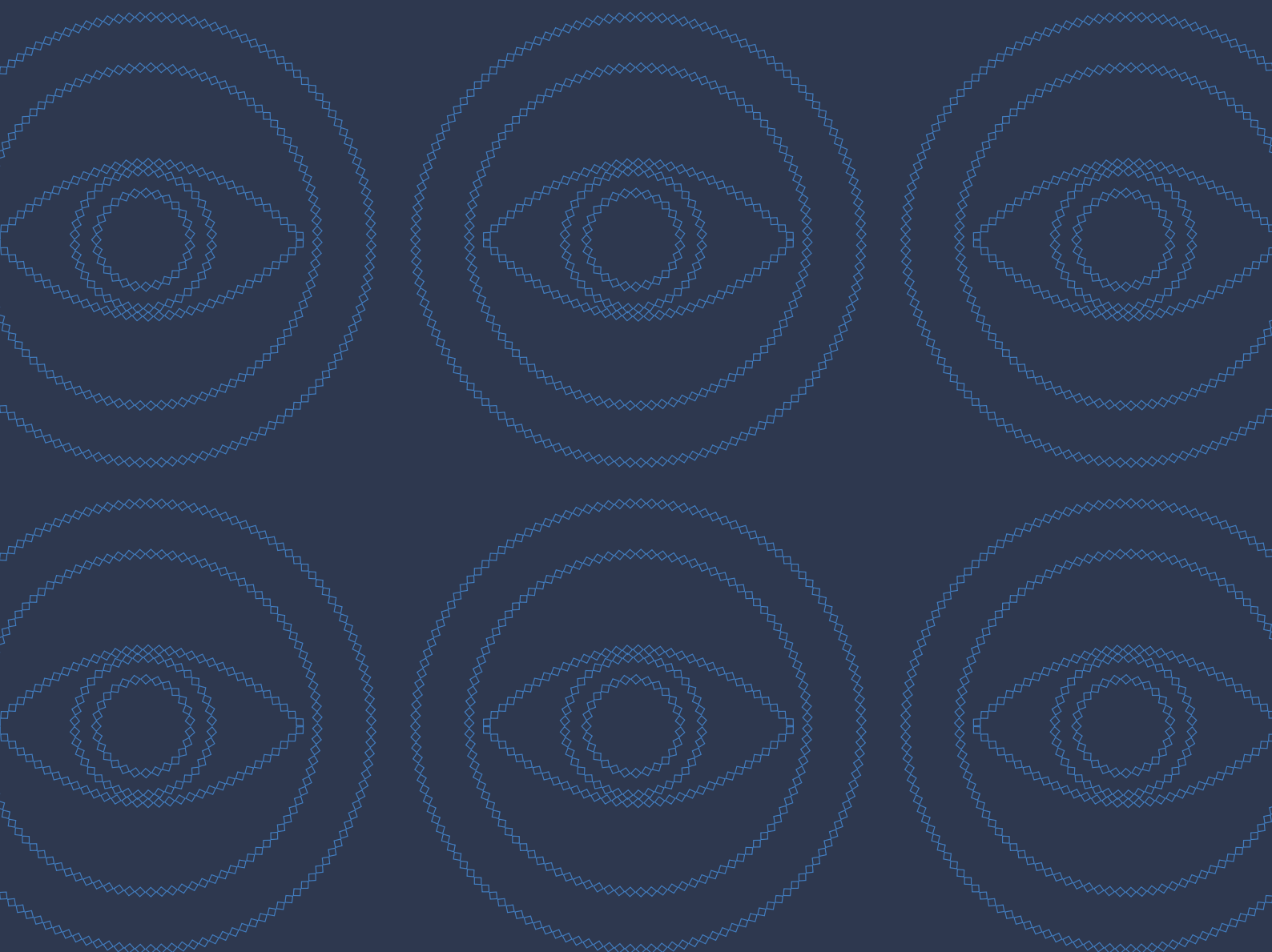
Wspólnie działamy na rzecz Europy zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej integracji społecznej.

Spis treści

O projekcie	5
Wstęp	8
Metoda warsztatowa w pracy bibliotecznej. Kilka słów na temat teorii	9
Wyzwolić potencjał twórczy	9
W stronę definicji	10
Różne drogi do książki	11
Scenariusze zajęć	14
Rytmiczne zabawy ze słowami, <i>Aleksandra Szymańska</i>	15
Stwórzmy sobie książkę - czytam, poznaję, kreuję, <i>Katarzyna Jezierska</i>	20
Roboty, dźwięki, uczucia, <i>Mateusz Ryczek</i>	23
Roboty, dźwięki, uczucia, <i>Małgorzata Karpicka</i>	27
Roboty, dźwięki, uczucia, <i>Mateusz Ryczek, Małgorzata Karpicka</i> – omówienie <i>Grażyny Walczewskiej-Klimczak</i>	31
Drzewoluby – przewodnik przyrodniczy, botaniczny i zoologiczny. Na bazie książki <i>Drzewa</i> Piotra Sochy i <i>Wojciecha Grajkowskiego</i> , <i>Urszula Szyć</i>	34
Ze smokami nigdy nie wiesz. Na bazie książki <i>Pompon w rodzinie Fisiów</i> Joanny Olech, <i>Renata Hlivkova</i>	37
Ze smokami nigdy nie wiesz, <i>Renata Hlivkova</i> – omówienie <i>Grażyny Walczewskiej-Klimczak</i>	40
Pierwszy dzień wiosny na świecie, <i>Aneta Dominiak-Gnojnicka</i>	42
Pierwszy dzień wiosny na świecie, <i>Aneta Dominiak-Gnojnicka</i> – omówienie <i>Grażyny Walczewskiej-Klimczak</i>	45

Have you seen my elephant? Kolorowy świat pana McKee. Na podstawie książki Elmer and the Tune, Jolanta Ziemba (<i>Pani Miss Jola</i>)	47
Have you seen my elephant? Kolorowy świat Pana McKee, Jolanta Ziemba – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak	49
W książkach mieszka wrażeń sto! O odkrywaniu tajemnic i niespodzianek ukrytych w opowieściach i ilustracjach, Małgorzata Swędrowska	51
W książkach mieszka wrażeń sto! O odkrywaniu tajemnic i niespodzianek ukrytych w opowieściach i ilustracjach, Małgorzata Swędrowska – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak	54
Zaczarowane historie, Renata Banasińska	57
Zaczarowane historie, Renata Banasińska – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak	62
Piłkarze kontra pisarze, czyli o tym, że czytanie to celny strzał, Paweł Piwowarczyk	65
Pisarze kontra Piłkarze, czyli o tym, że czytanie to celny strzał, Paweł Piwowarczyk – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak	73
Droga do książki. Wyniki badań dotyczących nowej publiczności Raport opracowany przez Agnieszkę Karp-Szymańską	76
O badaniach	77
Biogramy autorek/ów	97
Jak dobrze poprowadzić warsztat i jak pracować z dziećmi – bibliografia	100
Po co nam czytanie? Zamiast podsumowania	103

0 projekcie

Wyspa Książka to publikacja dla bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek, którzy pracują lub chcą pracować z książką, wykorzystując metodę warsztatową. Scenariusze zajęć powstały na potrzeby Międzynarodowego seminarium dla bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek, zorganizowanego przez Miejską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Różewicza w Centrum Biblioteczno-Kulturalnym Fama we Wrocławiu w kwietniu 2022 roku. Dzieliliśmy się dobrymi praktykami na temat edukacji czytelniczej i sposobów docierania do nowych grup odbiorczych. Po raz pierwszy w Polsce prezentowaliśmy bieżące trendy w pracy z dziećmi i wzajemnie uczyliśmy się od siebie, włączając w to uczestników/czki zajęć. Podczas Seminarium poznawaliśmy doświadczenia bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek z Norwegii, Wielkiej Brytanii, Słowacji oraz Ukrainy. Seminarium otworzył Martin Widmark, autor zaangażowany w rozwój kompetencji czytania w Szwecji. Międzynarodowy charakter wydarzenia zetknęliśmy z lokalnością, stąd uczestnikami/czkami zajęć było 108 dzieci z okolicznych szkół i przedszkoli, które dzięki udziałowi w wydarzeniu mogły poznać przestrzeń i ofertę Centrum Biblioteczno-Kulturalnego Fama.

Pomysł realizacji Seminarium w takiej formule zaczerpnęliśmy z zaprzyjaźnionej **Knižnica pre mládež mesta Košice**. Biblioteka na Słowacji od wielu lat realizuje seminaria, których celem jest stworzenie przestrzeni do profesjonalnego spotkania, zwłaszcza bibliotekarzy/ek dziecięcych i kadry pedagogicznej, by umożliwić im zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności pracy z młodymi czytelnikami/czkami¹.

Oddajemy w Wasze ręce 11 scenariuszy warsztatów wraz z komentarzem dr Grażyny Walczewskiej-Klimczak, która na Seminarium dzieliła się z nami swoim doświadczeniem metodyczki, omawiając tematykę, wykorzystane metody i dostosowanie do grupy wiekowej poszczególnych propozycji zajęć. Warsztat, jako forma pracy, wyzwala aktywność, sprzyja przyswajaniu wiedzy przez doświadczenie, wreszcie kształtuje tak potrzebną dziś umiejętność pracy w grupie. Autor/ka, opowieść, ilustracja, ważny temat, ale też emocja

1. Więcej o programie seminariów przeczytasz na stronie **Knižnica pre mládež mesta Košice**.

są tutaj inspiracją do wspólnej zabawy, odkrywania i eksplorowania różnych warstw książki. Proponowane warsztaty otwierają wyobraźnię młodego odbiorcy/odbiorczyni i próbują zaintrygować go/ją bogactwem tego, co oferuje książka.

Scenariusze można potraktować jako inspirację lub wykorzystać jako gotowy materiał do realizacji w swojej pracy z czytelnikami/czkami. Dodatkowym wsparciem jest możliwość obejrzenia nagrania z warsztatów, które były prowadzone podczas seminarium. Możemy zobaczyć, jak pracowali prowadzący warsztat, jak reagowali uczestnicy/czki, a wszystko po to, by doskonalić swój warsztat, podnieść kompetencje i mieć satysfakcję, gdy kolejni czytelnicy/czki przyjdą po książki.

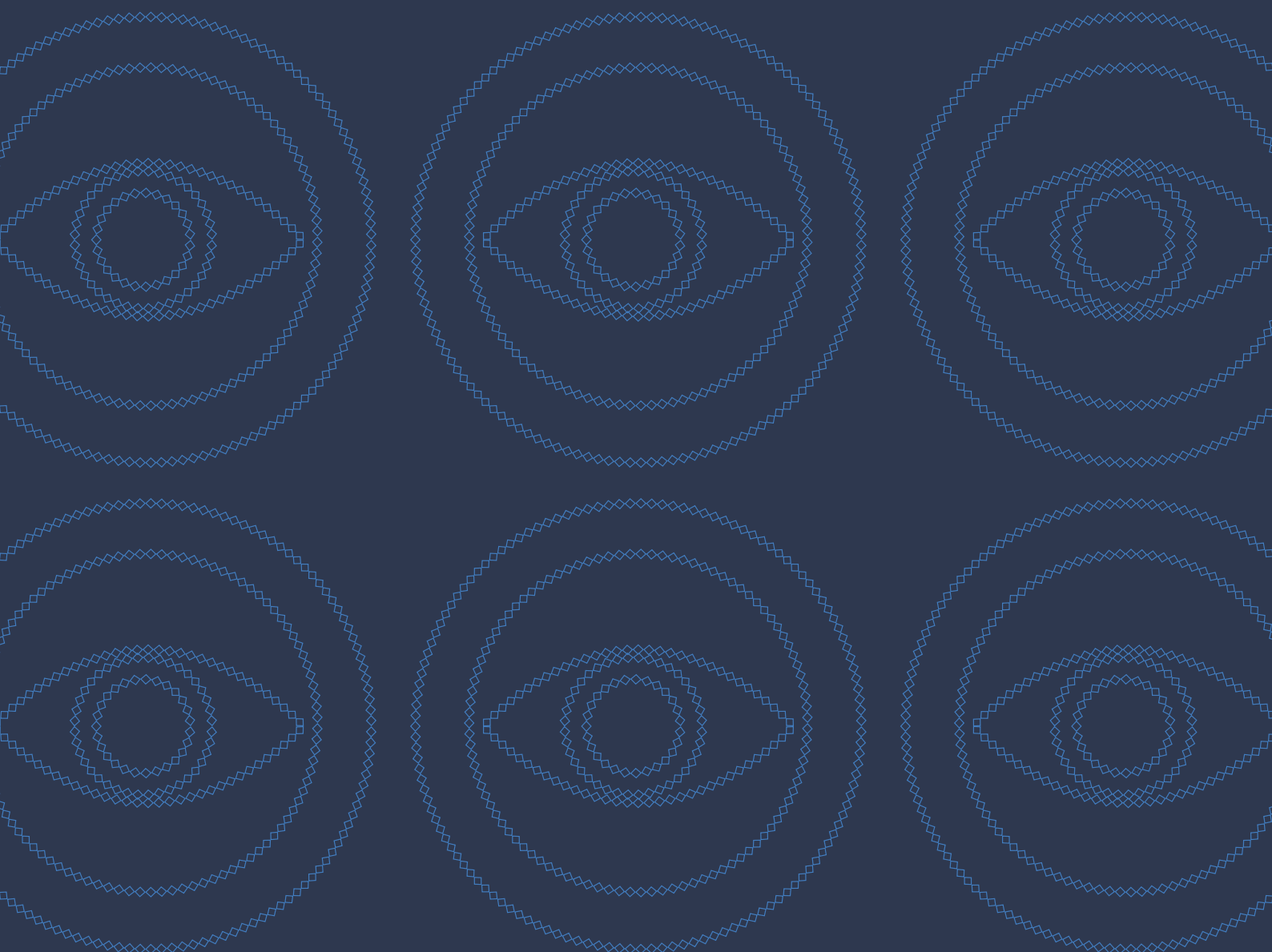
Ważnym uzupełnieniem scenariuszy jest raport z badań nad znalezieniem drogi do nowych odbiorców/czyń. Badania przeprowadzone w ramach projektu Wyspa Książka – kierunek Północ przez Agnieszkę Karp-Szymańską to 30 pogłębionych wywiadów z rodzicami mieszkającymi we Wrocławiu, którzy reprezentowali różne zawody, sytuację ekonomiczną i społeczną. Pomimo lokalnego charakteru badań, wiele zjawisk można traktować uniwersalnie.

Życzę Państwu radości i sukcesów w pracy z młodym odbiorcą/czynią.

Anna Janus

*Dyrektorka Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza we
Wrocławiu*

Wstęp

Metoda warsztatowa w pracy bibliotecznej. Kilka słów na temat teorii

Działalność bibliotek, szczególnie tych dla dzieci i młodzieży, wyróżnia wielość i różnorodność metod oraz form pracy, zarówno z indywidualnym czytelnikiem, jak i z grupą czytelników. Prelekcje, dyskusje, spotkania autorskie, lekcje biblioteczne, konkursy, wystawy, opowiadanie baśni, głośne czytanie, booktalking, różne imprezy biblioteczne są stałym elementem pracy bibliotekarskiej, co znajduje potwierdzenie w raportach z badań i piśmiennictwie poświęconym bibliotekom.¹ Można z całą pewnością powiedzieć, że metody pracy bibliotekarzy w naszym kraju są z każdą dekadą wzbogacane i doskonalone.

Organizatorom seminarium Wyspa Książka zależało na zaprezentowaniu w jego programie innowacyjnych metod pracy z książką i literaturą dziecięcą, stąd propozycja przeprowadzenia pokazowych warsztatów.

Wyzwolić potencjał twórczy

Metoda warsztatowa, zajęcia warsztatowe, warsztat – to nie są określenia nowe. Już od lat 90. ubiegłego wieku często były przywoływane przez pedagogów i psychologów w kontekście analizy skuteczności procesu nauczania i uczenia się w zależności od wykorzystywanych w nich metod. Wynikało to z poszukiwania zarówno nowych koncepcji człowieka, nowych nurtów w psychologii oraz nowych wymiarów edukacji i możliwości zagwarantowania trwałych prorozwojowych, równomiernych zmian społecznych w skali globalnej, o czym traktuje ważny i do dziś aktualny raport *Edukacja: jest w niej ukryty skarb*.²

1 Liczne publikacje G. Lewandowicz, *W bibliotece dla dzieci*, Fundacja „Książka dla Dziecka”, Warszawa 1994; *Biblioteki dla dzieci i młodzieży w Polsce. Raport z badań*, Warszawa 2003; G. Lewandowicz-Nosal, *Biblioteki dla dzieci wczoraj i dziś. Poradnik*, Wydawnictwo SBP, Warszawa 2008; *Biblioteki publiczne dla dzieci w Polsce. Raport z badań*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2012.

2 Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem J. Delorsa, *Edukacja:*

Przekonanie o potencjale twórczym indywidualnego człowieka, wiedza o efektywnym uczeniu się od innych, zalety pracy zespołowej w niedyrektywnej atmosferze zapewnianej przez nauczyciela/prowadzącego grupę, co sprzyja nie tylko przyswajaniu wiedzy, ale ułatwia zdobywanie umiejętności, wyzwala uczucia i emocje – to często wymieniane cechy definiujące metodę warsztatową. Właśnie z tego względu metoda warsztatowa (warsztaty) jest atrakcyjna w różnych obszarach działalności edukacyjnej, jak na przykład w edukacji artystycznej, edukacji doskonalącej umiejętności zawodowe nauczycieli, pracowników socjalnych, animatorów kultury, menadżerów i pracowników wielu innych obszarów. Ze względu na przydatność i coraz większą popularność tej metody, trudno jest znaleźć jej precyzyjne definicje, a pole znaczeniowe bywa bardzo szerokie. Często nie jest poddana rygorom definicyjnym i pozostawiona intuicyjnym odczuciom osób pracujących tą metodą, jak również jej uczestnikom.

W stronę definicji

Otwartym pozostaje pytanie, czy generalnie możliwa jest jedna definicja warsztatu i na ile może mieć ona uniwersalny charakter.

Jeśli w poszukiwaniu pola znaczeniowego pojęcia warsztat, zrobimy rzecz najprostszą – sięgniemy do Słownika języka polskiego PWN – to przeczytamy, że są to: *zajęcia praktyczne doskonalące jakąś umiejętność*³.

Definicja sugeruje, że przy organizacji warsztatu możemy wykorzystywać bardzo szeroką paletę możliwych zajęć, technik, form. Mogą one być wykorzystane do doskonalenia już posiadanych umiejętności lub pozwala na odkrywanie i uczenie się całkiem nowych kompetencji czy sprawności.

W interesującej zbiorowej publikacji *Metoda warsztatowa w kształceniu*

jest w niej ukryty skarb, Wydawnictwa UNESCO 1998 r.

3 Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/>, dostęp 14 maja 2022 r.

umiejętności interpersonalnych autorzy, stawiając pytanie, czym są zajęcia warsztatowe, podają następującą definicję: **Są to zajęcia szkoleniowe w grupie, polegające na wykorzystaniu wszystkich zasobów grupy w celu kształcenia umiejętności praktycznych.**⁴

Z kolei Klaus W. Vopel, znany niemiecki psycholog, ekspert w dziedzinie tworzenia metod aktywizujących oraz gier i zabaw interakcyjnych dla dzieci i młodzieży, warsztat traktuje jako **intensywną formę nauki, w której członkowie grupy uczą się przede wszystkim od siebie.**⁵ Janusz Byszewski, współtwórca Laboratorium Edukacji Twórczej w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, w odniesieniu do warsztatów artystycznych formułuje bardziej opisową definicję: **Warsztaty adresowane do różnych grup wiekowych i zawodowych skupiają się na tym, co jest ważne dla ich uczestników, a nie zajmują się sprawami, które są dla nich zewnętrznymi, odległymi problemami. Nie upowszechniają (by użyć tego zdewaluowanego pojęcia) żadnych dzieł czy wartości, ale skupiają się na życiu człowieka: na jego emocjach, marzeniach, wyobrażeniach czy lękach.**⁶

Zacytowane definicje mają wspólne, znaczące elementy konstytutywne dla tej metody: grupę uczestników uczących się od siebie, warunki sprzyjające uczeniu w grupie (klimat zaufania, bezpieczeństwa, wiary w siebie) oraz wykorzystywane przez prowadzącego metody ułatwiające zaangażowanie, wyzwajające aktywność.

Można założyć, że dla autorów definicji ważna jest zasada jedności miejsca,

4 Metoda warsztatowa w kształceniu umiejętności interpersonalnych, red. Alicja Majewska-Gałęziak, wyd. Śląsk, Katowice 1998, s. 46

5 K. W. Vopel, Warsztaty – skuteczna forma nauki. 80 porad dla moderatorów, Wyd. Jedność, Kielce 2004, s. 14

6 J. Byszewski, Tutaj jestem, Centrum Sztuki Współczesnej, Warszawa 1994., s. 8

czasu i przestrzeni. Tym samym każdy warsztat jest niepowtarzalnym doświadczeniem dla prowadzącego i uczestników.

Różne drogi do książki

Postulat wprowadzenia warsztatów jako nowej metody pracy w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży pojawił się już w 1992 roku w publikacji prof. Joanny Papuzińskiej *Książki, dzieci, biblioteka. Z zagadnień upowszechniania czytelnictwa i książki dziecięcej*⁷ w kontekście rozważań o możliwościach i konieczności poszerzenia form aktywności biblioteki o różne działania animacyjne, mające doprowadzić dziecko do książki i czytania. To także refleksja o konieczności traktowania biblioteki jako miejsca spędzania przez dziecko czasu wolnego, wspierania i rozbudzania jego aktywności, wrażliwości, gdzie *samo czytanie nie musi odgrywać roli pierwszorzędnej*.⁸

O różnorodności form pracy w bibliotekach dla dzieci, wzbogaconych o warsztaty prowadzone w bibliotekach metodami pedagogiki zabawy, pisała Grażyna Lewandowicz-Nosal w poradniku *Biblioteki dla dzieci i młodzieży. Wczoraj i dziś*.⁹

Jak wskazaliśmy wcześniej, kwestia definiowania i dookreślenia, czym jest warsztat ma znaczenie co najmniej w trzech perspektywach: dla tworzących i prowadzących warsztaty, dla uczestników oraz dla metodyki pracy bibliotekarskiej ze względu na klaryfikację specyfiki metody. Z tego też względu przyjęliśmy dla potrzeb seminarium *Wyspa Książka* definicję za autorkami publikacji *Rozumienie świata. O warsztatach pracy z książką i czytelnikami*¹⁰:

Przez warsztaty pracy z książką rozumiemy przemyślany sposób organizowania spotkania z ludźmi wokół książki, którego celem jest

7 J. Papuzińska, *Książki, dzieci, biblioteka. Z zagadnień upowszechniania czytelnictwa i książki dziecięcej*, Fundacja „Książka dla Dziecka”, Warszawa 1992.

8 Tamże, s. 41 i dalsze.

9 G. Lewandowicz-Nosal, *Biblioteki dla dzieci wczoraj i dziś*. Poradnik, Wyd. SBP, Warszawa 2008 r., s. 60-61.

10 E. Hornowska, M. Karasińska, M. Kulik, A. Lipińska, A. Sadowska, G. Sobieska-Szostakiewicz, M. Sowik, B. Świderek, M. Todys, G. Walczewska-Klimczak, *Rozumienie świata. O warsztatach pracy z książką i czytelnikami*, Wyd. SBP, Warszawa 2017 r., s.12.

pobudzenie do autorefleksji, możliwość wymiany poglądów o lekturze oraz podjęcia wokół niej działania w przyjaznej atmosferze, z wykorzystaniem metod aktywizujących.

W zaproponowanej tu definicji pominęliśmy ważny dla autorek wykorzystanej publikacji człon poprzedzający wymienione tu metody aktywizujące, z wykorzystaniem metody KLANZY, wychodząc z założenia, że nie wszyscy prowadzący muszą znać i wykorzystywać w prowadzeniu warsztatów tę metodę. Nie jest metodą obowiązkową, choć zachęcamy do zapoznania się z możliwościami, jakie metoda KLANZY daje nie tylko w pracy z książką i czytelnikami, ale generalnie w pracy grupowej w różnych sytuacjach zadaniowych.¹¹

Zainteresowanie poprowadzeniem warsztatów podczas seminarium wykraczało poza możliwości organizacyjne. Blisko 50 osób wyraziło chęć podzielenia się swoimi doświadczeniami. Finalnie w programie seminarium znalazło się 11 warsztatów. W siedmiu spośród nich uczestniczyła metodyczka, która po każdych zajęciach omówiła ich tematykę, wykorzystane metody i dostosowanie do grupy wiekowej. Wszystkie one spełniają kryteria definicyjne warsztatu pracy z książką, choć w każdym były wykorzystane inne metody aktywizujące działania grupy.

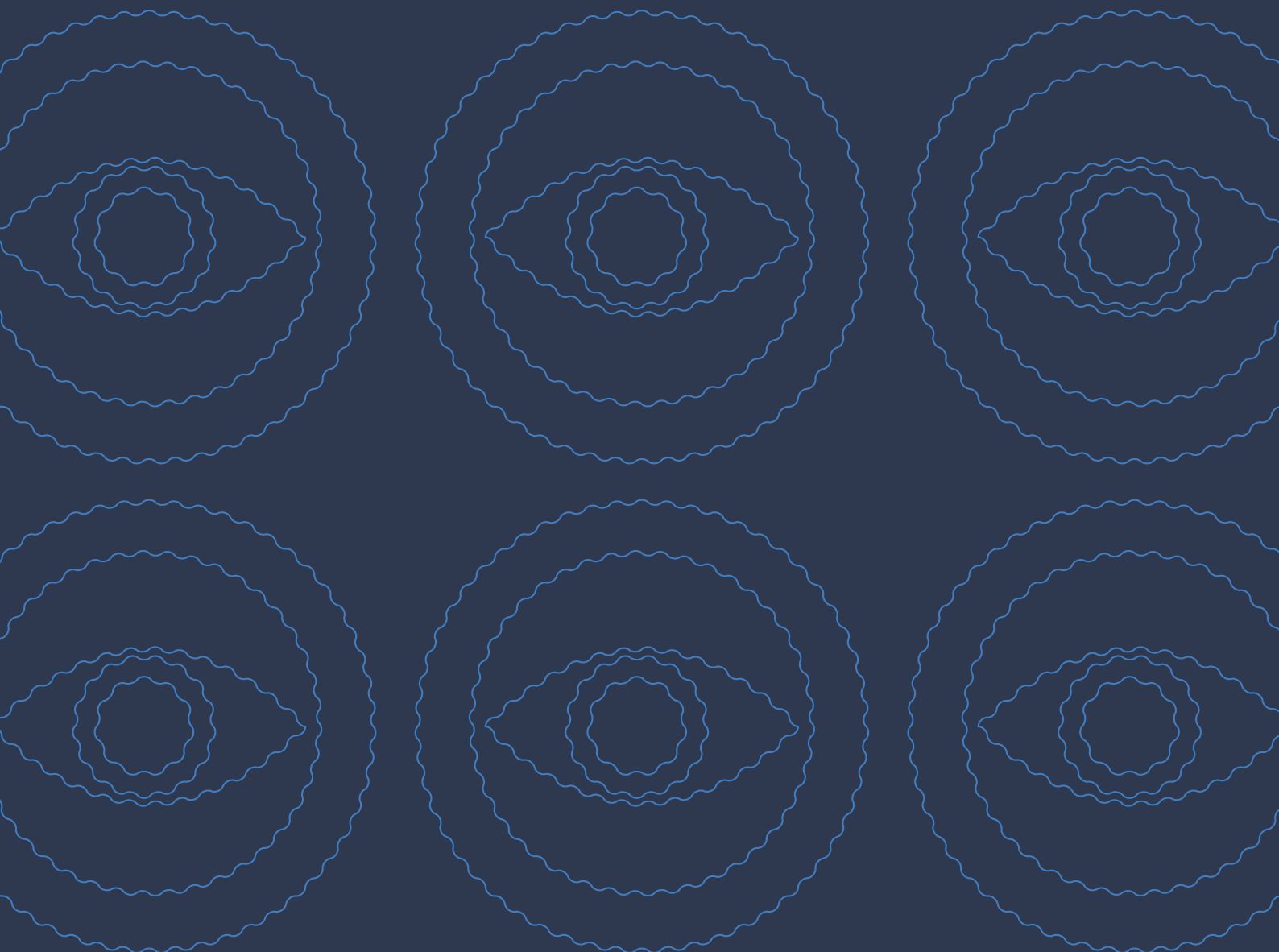
Dla przejrzystości demonstrowanych podczas seminarium *Wyspa Książka* warsztatów, organizatorzy zaproponowali prowadzącym jednolity schemat scenariusza. Udostępniamy je Państwu w wersji zredagowanej na potrzeby publikacji.

Omówienie warsztatów przez Grażynę Walczewską-Klimczak w formie zamieszczonej w publikacji może odbiegać od bezpośredniej wypowiedzi po przeprowadzonych zajęciach. Tekst, który oddajemy do Państwa rąk, został wzbogacony o notatki bazujące na dwóch arkuszach obserwacyjnych: z przebiegu warsztatów i stylu pracy prowadzącego oraz obserwacji reakcji i zachowań uczestników.

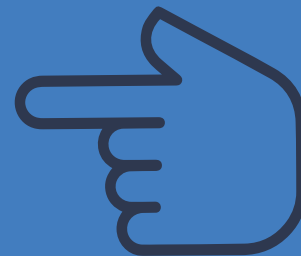
Grażyna Walczewska-Klimczak

¹¹ Osoby zainteresowane odsyłamy do publikacji i propozycji warsztatów **Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA**

Scenariusze zajęć

Rytmiczne zabawy ze słowami, **Aleksandra Szymańska**

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 6-9 lat

Liczba osób uczestniczących: 15-20, maksymalnie 25

Czas trwania: do 45 minut

Organizacja warsztatu

- przestrzeń: wolne miejsce na podłodze, dywan lub poduszki do siedzenia;
- środki dydaktyczne: dowolne krótkie wiersze dla dzieci np. Jana Brzechwy, Wandy Chotomskiej, wierszyki logopedyczne, wydrukowany lub napisany alfabet wraz z przykładowymi ilustracjami i słowami rozpoczynającymi się każdą z liter, batuta, proste instrumenty perkusyjne, takie jak bębenek, trójkąt lub klawesy, popularna Studnia Jakuba, czyli 60 drewnianych patyczków do budowania różnych konstrukcji czy figur geometrycznych, może również posłużyć jako atrakcyjny instrument dla dzieci – kolorowe klawesy;
- praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu: prowadzący może dowolnie modyfikować scenariusz, wybrać różne wierszyki, zdania, przysłowia, obrazki, a także wprowadzać grę na różnych instrumentach

perkusyjnych; materiały mogą zostać wydrukowane lub odręcznie napisane przez uczestników; zabawy rytmiczne powinno się wprowadzać w tempie umiarkowanym oraz realizować je również w tempie wolnym i niezbyt szybkim.

Cele ogólne i szczegółowe:

- uwrażliwienie na bodźce dźwiękowe,
- wyzwolenie kreatywności,
- rozwój muzyczny w aspekcie rytmicznym,
- doskonalenie umiejętności koncentracji uwagi i cierpliwego czekania na swoją kolej,
- rozwój aparatu mowy,
- praca nad poprawną wymową,
- doskonalenie dykcji,
- wzmocnienie układu mięśniowego i oddechowego,
- rozwijanie zdolności muzycznych w aspekcie rytmicznym,
- ćwiczenia koordynacji wzrokowo-ruchowej i słuchowo-ruchowej.

Metody pracy: rozmowa, dyskusja, burza mózgów, zagadki słuchowe, improwizacja

Formy pracy: indywidualna i zbiorowa

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

Muzyczne przywitanie na stojąco. Piosenka powitalna. Rozgrzewka fizyczna. Body percussion (odkrywanie takich dźwięków ciała jak tupanie, klaskanie, pstrykanie, uderzanie o kolana itp.). Ćwiczenia rytmiczne na zasadzie echa (prowadzący wymyśla prosty schemat rytmiczny, uczestnicy po nim powtarzają). Po kilku przykładach nauczyciel zachęca dzieci do prezentowania własnych propozycji. Uczestnicy siadają w kole.

2. Właściwe działanie

- a. Rytmiczne powtarzanie głosek, sylab, słów i całych zdań w różnych rytmach oraz na różnych wysokościach dźwięku – twórcze zabawy ze słowami i głosem. Zachęcenie dzieci do inicjowania własnych przykładów związanych np. z porą roku, zwierzętami itp.

b. Wykorzystanie wydrukowanego alfabetu, rymowanek i wierszyków do kreatywnej zabawy ze słowami – dowolne czytanie i powtarzanie zapisanych treści.

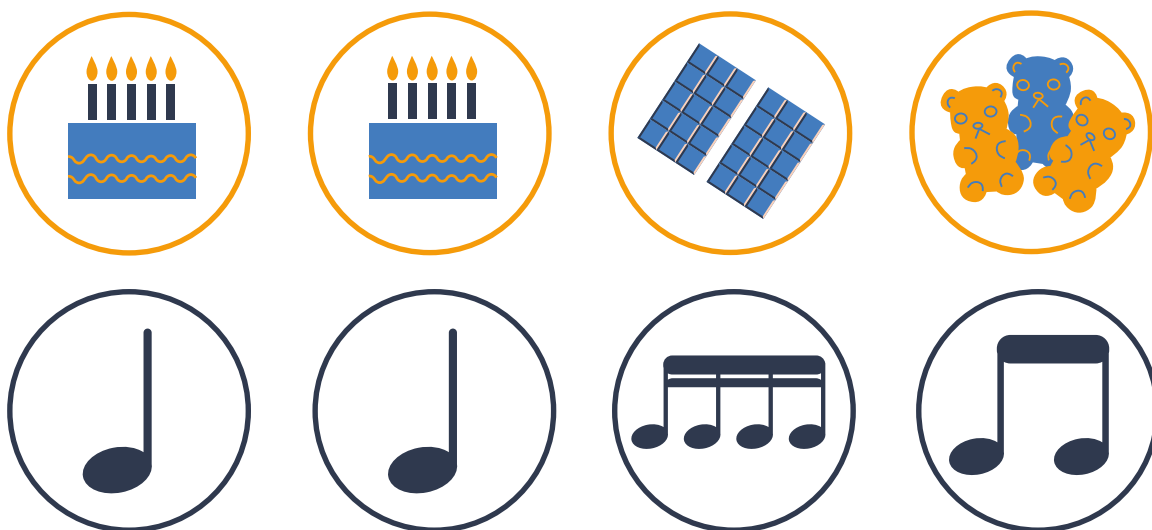
c. Zabawa w dyrygenta. Reagowanie dzieci na ruchy dyrygenta, który w prawej ręce trzyma batutę. Gdy prowadzący dyryguje dużymi ruchami, dzieci realizują zadanie głośno, np. liczą do 8, a gdy małymi ruchami – cicho, szybko lub wolno (np. liczą w tym tempie).

d. Zabawa z rytmami. Nauczyciel wskazuje np. batutą czy wskaźnikiem na wybraną kartę, np. TORT, a wtedy wszyscy rytmicznie powtarzają kilka razy to słowo, potem nauczyciel wskazuje na ŻELKI, następnie na CZEKOLADĘ. Po tym zadaniu układa 4 kartoniki w dowolnej kolejności

i razem z uczestnikami próbuje je przeczytać.

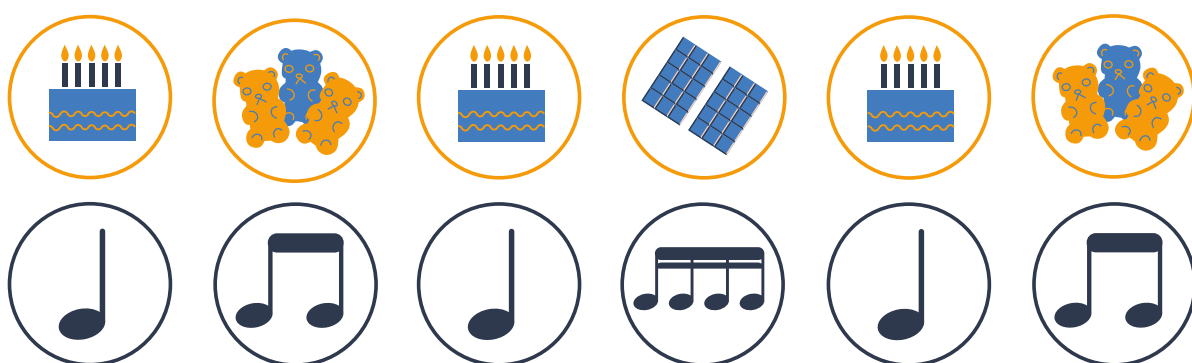
e. Układanie przez dzieci prostych rytmów i realizacja słowna powstałych struktur w rytmie ćwierćnut, grupy dwóch ósemek i czterech szesnastek. Każdy z uczestników/ek ma 4 karty, z których układa taki rytm, jak: tort, tort, żelki, czekolada. Te słowa wypowiada w rytmie: ćwierćnuta, ćwierćnuta, dwie ósemki i cztery szesnastki. Każdy z powstałych rytmów wszyscy czytają i klaszczą jednocześnie

f. Nauczyciel razem z dziećmi układa wszystkie kartoniki w pewnej kolejności – batuta wskazuje na początek, uczestnicy odliczają w stałym tempie: 3, 2, 1 START i klaszczą długi rytm z jednoczesnym wypowiadaniem słów. Można potem przestawiać kartoniki, aby powstał

nowy rytm.

g. Atrakcyjnym zadaniem jest realizowanie ułożonego rytmu przez każdego uczestnika osobno po kolei, bez zatrzymywania się: najpierw pierwsza osoba wprowadza swój rytm, potem od razu druga, trzecia itd. Ćwiczeniem trudniejszym może być równoczesna realizacja swoich rytmów przez kilka osób. W ten sposób w formie zabawy wprowadza się wielogłos rytmiczny.

h. Wykorzystanie instrumentów. Zagadki słuchowe z zamkniętymi oczami – jaki instrument teraz słyszymy? Rozdanie instrumentów perkusyjnych. Podobnie jak w fazie wstępnej, wykonujemy zróżnicowane ćwiczenia rytmiczne na zasadzie echa rytmicznego (łatwe, średnie i trudne przykłady, aby każdy mógł je wykonać i się rozwijać).

Uczestnicy grają na instrumentach rytmy powstałe w punktach e i f – najpierw mówią słowa i je grają, a następnie już bez mówienia (grupowo i indywidualnie).

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Muzyczne pożegnanie. Rytmiczne powtarzanie po nauczycielu takich wyrażen, jak: *Do widzenia, do widzenia. Do zobaczenia. Do widzenia, do widzenia, do zobaczenia. Pa, pa, pa, pa, pa!* Pogadanka i podsumowanie.

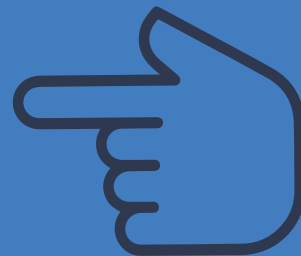
Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

Każde dziecko powinno mieć 4 karty, najlepiej 2 karty „tort z ćwierćnutą”, 1 kartę „želki z ósemkami” i 1 kartę „czekolada z szesnastkami”, aby przykłady nie były zbyt trudne. W zależności od liczebności grupy, wieku, poziomu zaawansowania, umiejętności skupienia uwagi prowadzący/a może modyfikować zadania, a także zmieniać ich kolejność.

Załączniki/przydatne linki

- **Strona internetowa sklepu Nutki dla smyka**
- **Słodkie zabawy z rytmem. Ilustracje i wartości rytmiczne**
- **Plansze edukacyjne Alfabet - literki pisane i drukowane (zestaw 24 kart A4)**

Stwórzmy sobie książkę - czytam, poznaję, kreuję, Katarzyna Jezierska

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 10-12 lat

Liczba osób uczestniczących: maksymalnie 20

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** do przeprowadzenia zajęć dla 20 osób potrzeba pięć stolików czteroosobowych z krzesłami oraz jednego dla osoby prowadzącej z dwoma krzesłami;
- **środki dydaktyczne:** 10 białych kartek A4, kredki, flamastry, dyktafon, aparat fotograficzny lub smartfon, laptop z programem do tworzenia i obróbki filmów, podkład muzyczny;
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** brak

Cele ogólne i szczegółowe:

- rozwijanie kreatywności, wyobraźni i myślenia twórczego,
- rozwijanie i kształcenie wrażliwości estetycznej,
- doskonalenie umiejętności cichego czytania ze zrozumieniem,
- nabywanie wiedzy o różnych formach książek,

- tworzenie kompozycji plastycznych w formie publikacji audiowizualnej,
- kształcenie umiejętności analizy i syntezy słuchowo-wzrokowej,
- rozwijanie empatii u dzieci i młodzieży,
- kształtowanie pozytywnego obrazu siebie, rozwijanie poczucia własnej wartości,
- rozwijanie nowatorskiego podejścia do wyznaczonego zadania oraz wyostrenie zmysłu estetycznego młodego czytelnika/czki.

Metody: dyskusja, obserwacja, współdziałanie

Formy pracy: grupowa, zbiorowa

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

Przywitanie, podczas którego prowadzący/a zajęcia prezentuje uczestnikom/czkom różne rodzaje książek, opowiada również, jak stworzyć książkę obrazową w formie online oraz jak wygląda proces twórczy e-introligatora/ki. Zaproszenie uczniów/uczenic do stworzenia pracowni introligatorskiej, w której powstanie publikacja audiowizualna (e-książka) przeznaczona dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym.

2. Właściwe działanie

- a. Osoba prowadząca zajęcia dzieli uczestników/czki na pięć czteroosobowych zespołów. Każda z osób będzie pełniła inną rolę w grupie. I tak, uczniowie i uczennice wcielą się w role ilustratorów/ek, lektorów/ek i foto-edytorów/ek.
- b. Praca w grupach. W czasie, gdy młodzi lektorzy/ki będą nagrywać na dyktafon fragmenty książki przedstawionej przez osobę prowadzącą, ilustratorzy/ki wykonają adekwatne do tekstów obrazy. Następnie foto-edytorzy/ki sfotografują ilustracje, będą również rejestrować etapy powstawania książki.
- c. Montaż materiałów. Dostarczenie przez zespoły do osoby prowadzącej warsztat wszystkich przygotowanych materiałów.

W wyniku połączenia obrazów z dźwiękami przy pomocy programu do tworzenia i obróbki filmów, młodzi artyści i artystki tworzą publikację audiowizualną, z której będą mogli skorzystać dzieci w klasach 1-3, a nawet młodsze.

Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

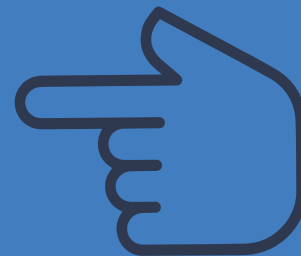
Zajęcia doskonale sprawdziły się podczas nauczania zdalnego. Trwały one jednak znacznie dłużej niż 45 minut przewidziane w scenariuszu, bowiem dzieci tworzyły ilustracje w zaciszu domowym, stosując różne techniki, w tym budowanie scen z klocków Lego.

Załączniki/przydatne linki

Przykłady wykonanych przez dzieci publikacji:

- ***ŁAZIK NA KSIĘŻYCU*** Grzegorza Chlasty w interpretacji pierwszoklasistów SP nr 1 w Choszcznie - film w serwisie Youtube
- ***Święty Mikołaj*** Agnieszki Tyszki w interpretacji trzecioklasistów SP nr 1 w Choszcznie - film w serwisie Youtube
- ***O Zofii co zbierała kolory*** Angeliki Kuźniak w interpretacji uczniów klasy 2a SP nr 1 w Choszcznie - film w serwisie Youtube

Roboty, dźwięki, uczucia, Mateusz Ryczek

Grupa odbiorcza: dzieci na etapie edukacji wczesnoszkolnej

Liczba osób uczestniczących: 15-20

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** miejsce umożliwiające projekcję materiałów audiowizualnych;
- **środki dydaktyczne:** rzutnik, nagłośnienie, komputer wyposażony w program MAX/MSP, mikrofon dynamiczny (np. Shure 58 beta), zewnętrzna karta dźwiękowa z preampem mikrofonowym, statyw mikrofonowy;
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** należy się upewnić, czy poziom dynamiczny mikrofonu oraz tzw. *master gain* jest na odpowiednim poziomie, aby uniknąć nieprzyjemnych sytuacji związanych ze sprzęganiem czy też zbyt dużym poziomem głośności odtwarzanych przykładów audialnych.

Cele ogólne i szczegółowe:

- otwarcie na świat dźwiękowy i ciekawe fenomeny brzmieniowe,
- uwrażliwienie na otaczające dźwięki i zaintrygowanie ich bogactwem,
- zrozumienie idiomatycznych gestów muzycznych wyrażających emocje w europejskiej muzyce klasycznej,
- otwarcie wyobraźni na kreację muzyczną, mającą na celu stworzenie audialnego, niewerbalnego sposobu wyrażania emocji,
- odkrywanie piękna i atrakcyjności w dźwiękach instrumentalnych i elektronicznych,
- poznanie pojęcia emocje wraz z jego źródłostwem,
- zapoznanie się ze zjawiskiem *live electronics*,
- poznanie książki Libby Walden i Richarda Jonesa pt. *Uczucia*,
- przełamanie uprzedzeń i strachu przed mówieniem przez mikrofon,
- zapoznanie się ze sposobami tworzenia charakterystyki dźwiękowej określonej emocji za pomocą *live electronics*,
- kształtowanie umiejętności tworzenia i doboru efektów dźwiękowych w sposób umożliwiający ich komunikatywny przekaz sugerujący konkretną emocję.

Metody: prezentacja, działania warsztatowe, dyskusja

Formy pracy: grupowa, w parach

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

- a. Wyjaśnienie uczestnikom/czkom zajęć pojęcia emocje. Poprzez rozmowę i pytania naprowadzające staramy się zdefiniować to pojęcie. Próbuje się odwołać do poruszenia i ruchu, wskazując na źródłostów od łacińskiego *e movere* oznaczającego w ruchu.
- Zaprezentowanie tego, w jaki sposób emocje są wyrażane w muzyce. Bardzo ważna jest staranność w wyborze zarówno przykładów muzycznych, jak też ich konkretnych wykonania. Filmy ukazujące

koncertowe wykonania bardzo dobrze się sprawdzają. Również świetnie przykuwają uwagę animacje twórcy internetowego Rossueau (youtube.com/rousseau) lub podobne, ponieważ ukazują w ciekawy sposób utwory jako spójną sekwencję dźwięków łączących się na poziomie meta w sztukę muzyczną. Pomimo to, że sama sfera audialna jest wystarczająco atrakcyjna, dodatkowy bodziec wizualny dobrze wpływa na percepcję młodych odbiorców/czyń.

Propozycja przykładów muzycznych związanych z konkretnymi emocjami:

- smutek – Samuel Barber, *Adagio na smyczki*;
- radość – Wolfgang Amadeusz Mozart, *Uwertura do opery Wesele Figara KV 492*;
- gniew – Fryderyk Chopin, *Etiuda op. 10 nr 12 Rewolucyjna*;
- strach – Krzysztof Penderecki, *Tren Ofiarom Hiroshimy*;
- spokój – Claude Debussy, *Zatopiona Katedra*.

Istotne jest, aby zabiegać o zainteresowanie uczestników/czek warsztatów. Dobrze jest opowiedzieć krótko historię powstania danego utworu lub jakąś interesującą ciekawostkę na jego temat.

2. Właściwe działanie

a. Praca z książką *Uczucia* autorstwa Libby Walden i Richarda Jonesa oraz wykorzystanie *live electronics* w pracy z dziećmi. Pomysł polega na czytaniu wierszy z tejże książki, dotyczących konkretnych emocji, przez mikrofon i jednocześnie przetwarzanie elektroniczne brzmienia głosu w taki sposób, aby brzmienie miało charakterystykę tej właśnie konkretnej emocji.

b. Dzieci mogą czytać w parach lub małych grupkach. Można również angażować dzieci do pomocy przy trzymaniu książki. Mikrofon powinien być na statywie ze względów bezpieczeństwa. Należy bardzo uważać na możliwe sprzęgnięcia sprzętowe.

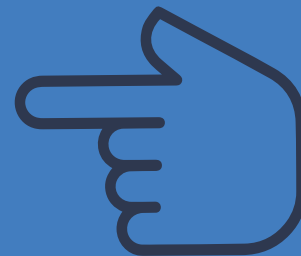
c. Kluczem jest uprzednie przygotowanie odpowiednich efektów *live electronics*. Autor niniejszego scenariusza przygotował program w środowisku MAX/MSP, zaimplementował wtyczki VST oraz programy własnego autorstwa w celu stworzenia odpowiedniej aury dźwiękowej, np. emocja gniewu została zaprogramowana jako symultaniczne, polifoniczne transpozycje w dół, które sprawiły, że dziecięce głosy zabrzmiały jak potężne odgłosy gigantów. Emocja spokoju została wypracowana jako wysmakowany *reverb*, a czytanie odbywało się szeptem, zatem głos brzmiał jak powiewy wiatru lub jak szum fal. Oczywiście jest to działanie na poły artystyczne, jednak warto możliwie często prowokować sytuacje na pograniczu kreacji, sztuki i poznawania świata jako holistycznej całości, ponieważ takie działania stymulują wyobraźnię, kształtują otwartość na wszelkie przejawy sztuki i pielęgnują wrażliwość.

d. Nasuwa się pytanie o zrozumiałość czytanych tekstów. Otóż nie są one czytelne i jest to celowy zabieg, ponieważ na zakończenie zajęć powstaje uczucie niedosytu i ciekawości – wszak treść wierszy znają tylko te dzieci, które je czytały. Jest to doskonały pretekst do zachęcenia uczestników/czek warsztatów, aby sięgnęli samodzielnie po tę pozycję.

Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

- Programowanie w specjalistycznym środowisku nie jest przystępną formą pracy dla każdego edukatora/ki, dlatego można skorzystać z programów typu DAW (np. Cubes, Reaper, Audacity), w których na ścieżkach audio można zaimplementować odpowiednie efekty VST.
- Ważnym aspektem jest to, aby zaangażować wszystkie chętne dzieci podczas warsztatów. Gdy znamy ilość podgrup dzieci, które będą czytać wiersze do mikrofonu, to wówczas możemy oszacować minimalną ilość efektów live, które należy przygotować przed zajęciami.
- Gdy pracujemy z małą grupą dzieci i czujemy się na siłach, możemy również wraz z nimi przygotować przetworzenia w programie (oraz ich parametry), co z pewnością stanie się bardzo ciekawym elementem zajęć.

Roboty, dźwięki, uczucia, *Małgorzata Karpicka*

Grupa odbiorcza: dzieci na etapie edukacji wczesnoszkolnej

Liczba osób uczestniczących: zależna od posiadanych robotów, maksymalnie 1 robot na 3 osoby

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** niezbędne jest miejsce na podłodze/dywanie, aby roboty mogły wykonywać polecenia;
- **środki dydaktyczne:** rzutnik, dostęp do internetu z dźwiękiem, roboty Codey Rocky (1 robot na maksymalnie 3 osoby), tablety do zaprogramowania robotów z zainstalowaną wcześniej aplikacją mBlock (1 tablet na grupę zadaniową);
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** dobrze jest sprawdzić przed warsztatami, czy na pewno roboty łączą się z tabletem i czy są naładowane.

Cele ogólne i szczegółowe:

- rozwijanie kompetencji miękkich (umiejętności pracy zespołowej,

- logicznego, algorytmicznego myślenia),
- rozwijanie kompetencji społecznych oraz umiejętności empatii,
 - kształtowanie umiejętności wyrażania własnych uczuć i ich nazywania,
 - nazywanie podstawowych emocji i przypasowywanie ich do określonych sytuacji,
 - rozpoznawanie emocji u innych ludzi,
 - kształtowanie umiejętności posługiwania się urządzeniami cyfrowymi (tablet, bluetooth) przy wykonywaniu zadania,
 - zwiększenie wiedzy uczniów i uczennic na temat sztucznej inteligencji (SI) i zastosowania robotów w służbie społecznej, wskazanie, w jakich obszarach roboty mogą wspierać ludzi oraz jak kształtują się relacje między ludźmi a robotami.

Metody: rozmowa, dyskusja, obserwacja

Formy pracy: w parach lub grupach 3-osobowych

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

- a. Rozmowa na temat uczuć: co to są uczucia i w jakich sytuacjach nam towarzyszą?
- b. Czym jest robot i do czego służy? Co cechuje robota? Czym roboty różnią się od ludzi? Gdzie dzieci mogą spotkać się z robotami w swoim otoczeniu? Czy roboty mają emocje i uczucia?
- c. Wspólne oglądanie prezentacji wyświetlanej na rzutniku, oglądanie filmów i dyskusja.
- d. Wyświetlane filmy:
 - **Robot jak człowiek. Te roboty stworzono do opieki nad seniorami i dziećmi**
 - **Marzenie robota: mieć rodzinę**
 - **Ameca Humanoid Robot AI Platform - film w serwisie YouTube**
 - **Ameca Interaction - film w serwisie YouTube**
 - **Robot Flash odczuwa emocje! - film w serwisie YouTube**

2. Właściwe działanie

- a. Podział na grupy 2-3 osobowe, przekazanie uczestnikom/czkom robotów i tabletów.
- b. Pokazanie na rzutniku prezentacji działania programu mBlock, przedstawienie zasad dodawania bloczków i łączenia w skrypty. Przegląd wybranych funkcji robota: emocje, wygląd, akcja, głośnik, zdarzenia, kontrola.
- c. Zadaniem dzieci jest stworzenie skryptu pokazującego wybraną emocję robota, np. strach.

Właściwe programowanie robota zaczynamy od przycisku z zakładki ZDARZENIA:

kiedy Codey uruchomi się

kiedy przycisk **A ▼** jest wciśnięty

kiedy przycisk **B ▼** jest wciśnięty

odtwórz dźwięk **przełącznik ▼**

pokaż obraz

kiedy przycisk **C ▼** jest wciśnięty

odtwórz dźwięk **przełącznik ▼**

pokaż obraz

Aby robot zachował odstęp pomiędzy poszczególnymi emocjami musimy wykorzystać klocek z zakładki KONTROLA.

czekaj **1** sekund

Następnie dzieci łączą ze sobą klocki w dowolnej kolejności, pokazując wybrane emocje. Gotowy skrypt może wyglądać tak:

kiedy przycisk **A ▼** jest wciśnięty

! Przeszraszony

czekaj **1** sekund

 pokaż obraz przez **1** sekund

!przesuń do tyłu z mocą **50** % przez **1** sekund

Kolejna grupa może ułożyć swój skrypt w ten sposób, że ich robot odpowie na zdarzenia zakodowane w robocie poprzedniej grupy. W ten sposób wytworzy się interakcja między robotami, a uczestnicy/czki bardziej zrozumieją, że ich działania mogą wywoływać określone emocje.

Załączniki/przydatne linki:

- Aplikacja mBlock
- Artykuł: Krystyna Bielecka - Czy maszyny mogą mieć emocje?

Roboty, dźwięki, uczucia, Mateusz Ryczek, Małgorzata Karpicka – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

Optymalnie warsztat powinien trwać 60 lub 75 minut. Przeznaczony na przeprowadzenie zajęć podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorów.

Podstawą warsztatu jest książka Libby Walden i Richarda Jonesa pt. *Uczucia*, która jest pozycją bardzo wartościową i piękną, atrakcyjną zarówno ze względu na ilustracje, jak i poetycką fabułę. Daje wiele możliwości podczas wykorzystania jej w pracy z grupą, ale jest to książka trudna. Wydawca (Zielona Sowa) określił potencjalnych odbiorców jako grupę dzieci pięcioletnich i starszych. Uważam, że starsi czytelnicy będą lepszymi partnerami w przeżywaniu emocji, które *Uczucia* wyzwalają. Z tego względu autorzy warsztatu dokonali trafnej decyzji o przygotowaniu zajęć dla starszych uczestników. Często powtarzam, że w bibliotece podczas zajęć warsztatowych należy albo wychodzić od książki, albo do książki uczestników doprowadzić.

W przypadku warsztatów *Roboty, dźwięki, uczucia* mamy przykład sytuacji pierwszej – książka jest podstawą do zorganizowanych wokół niej działań.

Mocne strony warsztatu:

- trafnie wskazany adresat warsztatów (8-9 lat);
- wybór bardzo atrakcyjnych dla tej grupy wiekowej działań, wykorzystujących w pierwszej części zajęć dźwięk i żywioł muzyki, a w części drugiej możliwość pracy z robotami Codey Rocky oraz zadanie zaprogramowania robotów na wcześniej zainstalowanej na tabletach aplikacji mBlock;
- dzieci zaangażowały się w zaproponowane działania bez reszty – nie miał znaczenia upływający czas i konieczność koncentracji na szybkim wykonywaniu zadań;
- prowadzący podążyli za wyraźnymi potrzebami dzieci manifestowanymi postawą autentycznego oderwania od rzeczywistego wymiaru ich obecności w trakcie seminarium, uczestnicy niechętnie opuścili salę na wyraźną prośbę prowadzących i zaproszenie do dokończenia zadań warsztatowych podczas osobnej wizyty w bibliotece.

W trakcie trwania tego warsztatu wydarzyło się coś bardzo ważnego, co jako obserwatorka „odczytałam” dopiero przy dokładnym przeglądania notatek, a umknęło to mojej uwadze podczas dynamicznych zajęć.

W pierwszej części Mateusz Ryczek wykorzystał utwory muzyczne wskazując, że mogą one komunikować emocje. W rozmowie dzieci dokonywały porównania dźwięków z emocjami, bardzo trafnie werbalizowały ulotne znaczenia. Utwory muzyczne, jakie przywołał prowadzący, to między innymi *Zatopiona katedra* Claude’a Debussy’ego i *Adagio na smyczki* Samuela Barbera korespondujące z wierszem *Smutek* z książki *Uczucia*:

*Są chwile, kiedy w mętną toń nurt rzeki się przemienia,
Ponurą chmurę niesie wiatr, co dmie bez ostrzeżenia,
Mój cały świat spowija cień gaszący jasne zorze,
Zmieniając słodysz ciepłych wód na słone od łez morze.*

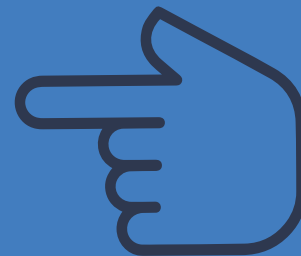
Następnie dzieci mogły przy pomocy nowoczesnego oprogramowania stworzyć dźwięki wyrażające emocje, zapisane słowem w czytanej na forum grupy książce. Dźwięki te były zwielokrotniane dzięki mikrofonowi i specjalnej technice je przetwarzającej. Efekt był niecodzienny i zaskakujący. Para

chłopców-ochotników koniecznie chciała stworzyć dźwięk odpowiadający złości. Bardzo zaangażowani „wysłali” swoją złość do mikrofonu i z radością słuchali jej zwielokrotnienia. Mamy tu przykład możliwości, jakie stworzyło wykorzystanie książki. Dzieci w bezpiecznej dla siebie przestrzeni wyzwoliły złość, emocję powszechnie odczuwaną jako negatywna, ale nie swoją złość, tylko złość z wiersza autorstwa Libby Walden:

*Skorupy twardej martwy chłód przytłacza mnie ciężarem,
Gdy trawi mnie wewnętrzny gniew płonący wściekłym żarem.
Już wrze, już kipi, syczy już, podnosi się ciśnienie,
Wybuchnie lawa niby grom, co wprawia ziemię w drżenia.*

Dla każdego wychowawcy jest jasne, że grupa, w której mogły podczas zajęć z książką w bezpiecznej przestrzeni i przy akceptacji prowadzącego „wyzwolić” się trudne emocje, szybciej sobie poradzi w sytuacji, gdy spotka się z autentycznym zachowaniem uniesionego gniewem rówieśnika – łatwiej jej będzie wtedy poddać analizie takie zachowanie, odwołując się do wydarzenia zaistniałego podczas warsztatu, i przywołać emocje towarzyszące „zabawie w złość”, zarówno obserwatorów, jak i tych, którzy złość dla zabawy wyartykułowali. To oczywiście może się wydarzyć przy bardzo starannej analizie sytuacji.

Drzewoluby – przewodnik przyrodniczy, botaniczny i zoologiczny. Na bazie książki *Drzewa* Piotra Sochy i Wojciecha Grajkowskiego, Urszula Szyc

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 5-6 lat

Liczba osób uczestniczących: 15

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- przestrzeń: biblioteka, czytelnia, sala w przedszkolu (potrzebne zaciemnienie pomieszczenia na czas prezentacji);
- środki dydaktyczne: książka *Drzewa* Piotra Sochy i Wojciecha Grajkowskiego, wiersz pt. *Drzewa* Jana Brzechwy, prezentacja o drzewach, rzutnik, laptop, papier biały i kolorowy, kredki, nożyczki, klej, bibuła kolorowa, rolki po papierze toaletowym;
- praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu: brak

Cele ogólne i szczegółowe:

- uświadomienie dzieciom roli drzew w przyrodzie i ich znaczenia w życiu człowieka,
- kształtowanie więzi z przyrodą i pozytywnego stosunku do niej,
- propagowanie idei ochrony przyrody,

- uwrażliwienie dzieci na to, że drzewa odczuwają i nie wolno ich łamać,
- zaznajomienie z nazwami wybranych roślin.

Metody: rozmowa, dyskusja, zabawy ruchowo-aktywizujące

Formy pracy: grupowa, indywidualna

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

a. Przywitanie dzieci wierszem pt. Drzewa J. Brzechwy:

*Drzewo jest mocniejsze niż lew i niż wół,
Drzewo nawet przerasta żyrafę,
A człowiek jak zechce, to robi z drzewa stół
Albo drzwi, albo nawet szafę.
Kiedy się przebiega aleją,
Widać drzewa potężne i masywne,
Ale chodzić drzewa nie umieją -
Czy to nie dziwne?
A gdyby nawet poszły, to gdzieżby?
Gdzieżby poszły, powiedzmy, wierzby?
Nad rzekę? I tak są nad rzeką,
A nad morze iść - za daleko.
Topole pobiegłyby drogą,
Bo najłatwiej przy drodze stać mogą,
Sosny ruszyłyby do Jeziorny,
Gdzie z nich robi się papier wyborowy.
Brzozy poszłyby do Sierpca, gdzie z brzoź
Ludzie robią i koła i wóz...
Do Sierpca? A może do Nieszawy?
Brzozy lubią dalekie wyprawy.*

b. Omówienie treści wiersza na podstawie pytań, na przykład:

- Jakie drzewa wymienione są w wierszu?
- Jakie inne rodzaje drzew dzieci znają?
- Co dają nam drzewa?
- Co można robić w lesie?

2. Właściwe działanie

a. Zabawa ruchowa Szumiące drzewa do wierszyka:

*Kółka małe, kółka duże,
Ręce z przodu, ręce w górze,
Ręka w prawo, ręka w lewo,
tak szumiało stare drzewo.*

b. Prezentacja o drzewach

c. Zabawa ruchowo-aktywizująca Zaczarowany las:

LAS – dzieci unoszą ręce i naśladują szum drzew;

CZAROWNICA - uderzają na przemian dłońmi w ławki;

KOT – miauczą

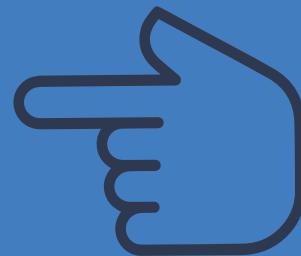
PTAKI – naśladują głosy ptaków, gwizdzą, kukają, ćwierkają.

*Daleko za górami był wielki las... . Mieszkała tam w małym domku
czarownica... z czarnym kotem... . W lesie... słychać było śpiew ptaków...
i szum drzew. Czarownica... nie cierpiała śpiewu ptaków... i namawiała
kota..., żeby zaczął na nie polować. Po jakimś czasie w lesie... zapadła cisza.
Wystraszone ptaki... odleciały tam, gdzie nikt ich nie płoszył. Czarownica...
zadowolona spacerowała po lesie..., zbierała muchomory
i jadła je na kolację. O tym dowiedział się wielki czarownik. Wsiadł na swój
super samolot i wylądował w lesie... przed domkiem czarownicy... . Ona
już czuła, co się święci i schowała się razem z kotem... na strychu. Jednak
czarownik widział przez ściany. Widział czarownicę... na strychu i zamienił ją
w nietoperza. A kot...? Kot... przysięgł, że nigdy nie tknie żadnego ptaka... . W
lesie... znów zrobiło się wesoło. Ptaki.... powróciły do swoich gniazd. Kot...
wygrzewał się na słońcu, a nocą łowił myszy.*

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Na zakończenie warsztatu uczestnicy/czki wykonują prace plastyczne – tworzą drzewa techniką dowolną, na przykład za pomocą wyklejania, rysowania lub 3D, dzięki której mogą powstać drzewa przestrzenne (rolka po papierze toaletowym jest pniem, do którego przyklejane są gałązki, a do nich listki z papieru).

Ze smokami nigdy nie wiesz. Na bazie książki Pompon w rodzinie Fisiów ***Joanny Olech, Renata Hlivkowa***

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 8-9 lat

Liczba osób uczestniczących: 10-20

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** sala z miejscami do siedzenia
- **środki dydaktyczne:** książka Joanny Olech *Pompon w rodzinie Fisiów*, rzutnik i ekran/ściana, na którym będą prezentowane inspiracje książkowe (może być laptop, telewizor, wydrukowany materiał do pokazania dzieciom), torebka ze szklanymi kulkami, tablica magnetyczna i pisaki, magnesy, dwie packi na muchy, cztery ściereczki owinięte sznurkiem z kredką na końcu, kartki z literkami i punktacją, kubeczek do liczenia punktów, drobne upominki na zakończenie
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** brak

Cele ogólne i szczegółowe:

- oswajanie z książką i zachęcenie do wspólnego czytania,
- ćwiczenie zdolności czytania i słuchania ze zrozumieniem,

- wzmacnianie koncentracji i skupienia,
- propagowanie literatury jako bazy do zabawy,
- wzmacnianie poczucia zespołowości.

Metody pracy: *wspólne czytanie, rozmowa, zabawy ruchowo-aktywizujące*

Formy pracy: *grupowa, indywidualna*

Opis przebiegu zajęć:

1. Faza wstępna

- Przedstawienie się dzieciom. Krótka rozmowa wprowadzająca na rozluźnienie. Zaprezentowanie kilku inspiracji literackich (np. autorzy/ki i ich książki, które ostatnio nam się spodobały). Wręczenie do przechowania osobie dorosłej obecnej podczas zajęć ukrytych w torebce szklanych kulek (potrzebne wytworzenie aury tajemnicy, zasygnalizowanie, że rozstrzygnięcie zagadki, co ukryte jest w środku, odbędzie się na koniec spotkania).
- Rozgrzewka rąk i głów: z jednej dłoni dziecko robi literę L, trzy paluszki są zgięte; z drugiej dłoni dziecko robi znak OK, trzy paluszki są w górze; gdy pada hasło TERAZ następuje zmiana ułożenia palców każdej ręki. Robimy kilka powtórzeń.

2. Właściwe działanie

- Czytanie fragmentu książki *Pompon w rodzinie Fisiów* Joanny Olech. Autorka scenariusza czytała następujące urywki tekstu:
 - str. 6-7, fr. od *Mieszkamy* do *śmieci*,
 - str. 8-9, fr. od *Pompon* do *tajemnica*,
 - str. 10-11, fr. od *Po miesiącu* do *Na pomoc!*
 - Pomiędzy kolejnymi fragmentami można zadać dzieciom pytanie odnoszące się do przeczytanego właśnie tekstu lub dodać żartobliwy komentarz.
- Prowadzący/a prosi dzieci o pomoc w odczytaniu z tablicy słów:

MALWINA, POPMPON, DRAGON, SMOK, KOTEK, STRAŻ POŻARNA, STRAŻACY, OGÓRKI, NOS, KULECZKI, RĘCZNIKI.

c. Wybranie spośród uczestników/czek dwojga ochotników/czek, którzy/re są odważni/e i znają literki. Każdy/a dostaje do ręki packę na muchy i staje bokiem do tablicy ze słowami. Prowadzący/a wypowiada dowolne słowo z tablicy, a dzieci muszą szybko w nie uderzyć. Packę na muchy zatrzymują na słowie. Reszta uczestników/czek obserwuje, kto będzie szybszy.

d. Po skończeniu zabawy prowadzący/a kontynuuje czytanie – fr. na str. 23 od słowa *Codziennie do ZOO*.

e. Zabawa do przeczytanego tekstu. Wybranie czworga ochotników/czek, którzy/e otrzymują ściereczki owinięte sznurkiem z kredką na końcu. Kto pierwszy nawinie sznurek na kredkę i rozwinie ściereczkę – ten zostanie zwycięzcą/zwyciężczynią. Zwycięzca/zwyciężczyni czyta reszcie uczestników/czek, jak zakończyła się historia z Pomponem, którą prowadzący/a zaczął/ła czytać przed rozpoczęciem zabawy.

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Prowadzący/a prosi osobę dorosłą strzegącą kulek o ich ujawnienie. Szklane kulki będą oznaczać punkty, które dzieci otrzymają, jeśli odpowiedzą poprawnie na pytania ukryte pod literami składającymi się na imię i nazwisko pisarki. Na tablicy umieszczone są literki, a na ich odwrocie punkty do zdobycia. Po kolei do tablicy będzie przychodziła jedna osoba, odwracała literę i sprawdzała liczbę punktów, które może uzyskać. Przy każdej poprawnej odpowiedzi osoba strzegąca kulek włoży do kubeczka odpowiednią liczbę kulek (kubeczek jest wspólny dla całej grupy).

J/2 punkty: Jak ma na imię dziewczynka w książce o Pomponie?

O/1 punkt: Jakiego koloru skórę miał Pompon, gdy był mały?

A/1 punkt: Gdzie mieszka rodzina Fisiów?

N/3 punkty: Ile kotów ma w domu dziewczynka?

N/4 punkty – karta DŻOKER: Ile lat temu wydawnictwo Znak wydało książkę

po raz pierwszy?

A/2 punkty: Czy Pompon potrafi gotować?

O/1 punkt: Gdzie rodzeństwo ukryło Pompona?

L/1pkt: Za co Pompon oddałby wszystko?

E/3 punkty: Jakiego koloru jest pokój dzieci?

CH/2 punkty: Ile pisarek zobaczyliście/łyście na początku?

Następuje liczenie punktów. Wszyscy uczestnicy/czki dostają drobne nagrody.

Ze smokami nigdy nie wiesz, Renata Hlivkova – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

Optymalnie warsztat powinien trwać 60 minut, wyznaczony podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorki. Warsztat był tłumaczony z języka słowackiego na język polski, jednak nie zaburzyło to jego rytmu.

Zadanie postawione przez autorkę wywodzi się z klasycznego repertuaru pracy bibliotekarskiej: celem 45-minutowych zajęć było zapoznanie uczestników z ciekawą książką, jej autorką oraz zachęcenie do przeczytania nieznanej wcześniej książki.

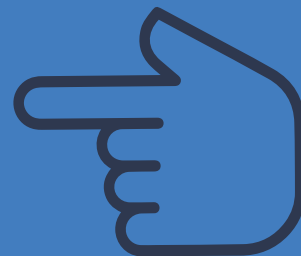
Mocne strony warsztatu:

- trafnie określony adresat warsztatów (8-9 lat);
- umiejętne nawiązanie bezpośredniego kontaktu z uczestnikami poprzez odwołanie się przy przedstawianiu do wspólnoty doświadczeń ludzi lubiących czytać;
- wskazanie, że każdy kraj ma swoich literatów tworzących dla dzieci i młodzieży, ale w zbiorach bibliotek można znaleźć nie tylko książki rodzimych pisarzy – są tam również tłumaczenia książek dla dzieci autorów z innych krajów, jak też bestsellery światowe (autorka zaprezentowała wiele książek i przygotowała zdjęcia pisarek: Gabrieli Futovej, Rose Lagercrantz, Ivony Březinovej, Angeli Nanetti, J.K.Rowling,

Joanny Olech);

- wszystko wyeksponowane zostało na tablicy, dzięki czemu uczestnicy nie tylko wysłuchali informacji o pisarkach, ale zobaczyli portrety i książki;
- przeplatanie działań statycznych – czytanych fragmentów książki *Pompon w rodzinie Fisiów* (ważna uwaga: wykorzystanie książki, a nie stron ksero z książki) z działaniami bardziej dynamicznymi;
- propozycja nieoczekiwanych, nieznanych powszechnie zadań konkursowych z zabawnymi rekwizytami, jak na przykład konkurs w polowanie na słowa z użyciem packi na muchy, krzyżówka na punkty, polsko-słowacki trening językowy;
- dostosowanie stopnia rywalizacji do wieku uczestników (rywalizacja nie przekreślała szansy na satysfakcję z udziału w konkursach – prowadząca nagradzała każdy trud wykazany przez uczestników);
- każdy uczestnik otrzymał pamiątkę z warsztatów – zakładkę z tytułem książki Joanny Olech oraz znaczek z Biblioteki dla Młodzieży w Koszycach, w której pracuje Renata Hlivkova.

Pierwszy dzień wiosny na świecie, Aneta Dominiak-Gnojnicka

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 8-10 lat

Liczba osób uczestniczących: 12-16 (podział na 4 grupy 3-4 osobowe)

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** miejsce do siedzenia na podłodze, siedziskach oraz umieszczenia rekwizytów, zdjęć; możliwość wyświetlenia filmów z YouTube;
- **środki dydaktyczne:** sprzęt audio-video do wyświetlenia filmów (linki w Załączniku), ścienna mapa świata, rekwizyty/zdjęcia związane z omawianymi krajami (Japonia, Polska, Hiszpania, Indie), 4 listy, 4 koperty ze znaczkami z danego kraju, 4 zdjęcia osób pochodzących z danego kraju, 4 kartki z datami Pierwszego Dnia Wiosny obchodzonymi w danych krajach, kartki z nazwami: Japonia, Indie, Hiszpania, Polska oraz flagi danych państw;
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** jeżeli prowadzący/a nie ma dostępu do rekwizytów pochodzących z omawianych części świata, może je zastąpić zdjęciami; przed

rozpoczęciem warsztatów umieszcza w różnych miejscach pomieszczenia rekwizyty, na ścianie wiesza mapę świata, rozkłada w grupach listy, koperty, zdjęcia, kartki z datami, flagi, nazwy państw.

Cele ogólne i szczegółowe:

- pokazanie dzieciom, jak obchodzony jest pierwszy dzień wiosny w różnych państwach (Japonia, Indie, Hiszpania, Polska), odwołując się do pozytywnych emocji, różnorodności otaczającego nas świata,
- wzbudzenie w dzieciach ciekawości innymi kulturami,
- rozwijanie u dzieci empatii, otwartości na świat, szacunku do innych,
- rozwijanie umiejętności poznawczych,
- rozwijanie umiejętności dostrzegania różnic i podobieństw międzykulturowych.

Metody: rozmowa, obserwacja, analiza, gra dydaktyczna

Formy pracy: grupowa

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

Edukator/ka wita się z uczestnikami/czkami, każdemu/każdej podaje rękę/przybija piątkę; przedstawia temat warsztatów oraz jego przebieg; dzieli uczestników/czki na 4 grupy w wybrany przez siebie sposób

2. Właściwe działanie

Zabawa: Kim jestem, gdzie mieszkam

a. Edukator/ka rozkłada osobno 4 listy, 4 koperty ze znaczkami z danego kraju, 4 zdjęcia osób pochodzących z danego kraju, 4 kartki z datami Pierwszego Dnia wiosny obchodzonymi w danych krajach, kartki z nazwami Japonia, Indie, Hiszpania, Polska oraz flagi danych państw;

b. Praca w grupach

Każda grupa wybiera jeden list od anonimowego nadawcy; zadaniem grupy jest odgadnąć, o jakim kraju jest mowa w wylosowanym liście;

następnie każda grupa wybiera pasującą kopertę, zdjęcie nadawcy, kartkę z datą i nazwą państwa oraz flagę; po wykonaniu zadania grupy zbierają rekwizyty/zdjęcia, które pochodzą z kraju, z którego otrzymały list (jeżeli więcej niż jedna grupa wybrały ten sam rekwizyt/zdjęcie umieszczają je pośrodku).

c. Praca wspólna

Edukator/ka wyświetla filmy przedstawiające obchody Pierwszego Dnia Wiosny w omawianych krajach, w tym momencie każda z grup może sprawdzić, czy prawidłowo połączyła wszystkie elementy i – jeżeli to konieczne – zmienić swój wybór.

Każda grupa czyta swój list i pokazuje wszystkie elementy, które wybrała (koperta, nazwa kraju, zdjęcie nadawcy, flaga, rekwizyty, o których edukator/ka krótko opowiada), podchodzi do mapy, szuka państwa, z którego pochodzi list i przyczepia tam zdjęcie jego nadawcy.

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Edukator/ka podkreśla różnorodność tradycji na całym świecie. Mówi o tym, że inność nie oznacza, że coś jest lepsze lub gorsze, oznacza tylko, że jest inne. Zachęca dzieci do poszukania w bibliotece książek opisujących tradycje innych państw, żeby sprawdzić, jak obchodzi się Pierwszy Dzień Wiosny w innych częściach świata.

Załączniki/przydatne linki:

- Japonia, Festiwal Wiosenny: www.youtube.com/watch?v=HZNT0m23-us,
- Hiszpania, Las Fallas: www.youtube.com/watch?v=dxnY_Gt7ybw
- Polska, Topienie Marzanny: www.youtube.com/watch?v=1Q2lpbSCI9M
- Indie, Holi Festiwal Kolorów: www.youtube.com/watch?v=qEw2YFCJmdg

Pierwszy dzień wiosny na świecie, Aneta Dominiak-Gnojnicka – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

Optymalnie warsztat powinien trwać 60 minut, wyznaczony podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorki.

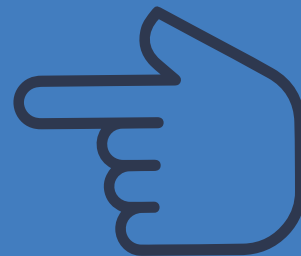
Mocne strony warsztatu:

- trafnie dobrana grupa adresatów (9-10 lat);
- aktualna tematyka zajęć (warsztat przeprowadzono wiosną);
- atrakcyjna aranżacja przestrzeni z bogatym, nieoczywistym i dobrze wyeksponowanym zestawem rekwizytów z czterech różnych krajów (Polska, Hiszpania, Japonia, Indie);
- nawiązanie kontaktu i bezpośrednie przywitanie się przez prowadzącą z każdym z ośmiorga uczestników spotkania zredukowało dystans i zbudowało bezpieczną przestrzeń do dalszych działań, a informacja o tym, co będzie się działo podczas zajęć zorientowało grupę na wykonanie zadań;
- trafnie dobrane formy pracy: od początkowej fazy pracy na forum grupy, poprzez pracę w 4 grupach zadaniowych (liczba uczestników pozwoliła na utworzenie dwuosobowych grup) oraz powrót do aktywności uczestników na forum;
- dobry pomysł przygotowania listów od dzieci z innych krajów i umieszczenie zdjęć adresatów listów na przygotowanej dużej ściennej mapie świata – zapewniony efekt wizualizacji odległości od Polski innych państw;
- przy wykonaniu w parach zadania, polegającego na wyborze spośród zgromadzonych i umieszczonych w różnych miejscach rekwizytów właściwych dla wylosowanego jednego z 4 krajów, prowadząca od razu dała przyzwolenie na popełnianie błędów, co pozwoliło dzieciom na zmienianie decyzji wobec wybranych rekwizytów, dokładne ich

- obejrzenie, wzajemne konsultacje, a także tolerancję dla pomyłek;
- wprowadzenie do zajęć obrazu, dzięki wykorzystaniu atrakcyjnych, żywiłowych filmów przy prezentacji odmiennego świętowania pierwszego dnia wiosny w czterech różnych krajach, a tym samym czterech różnych kulturach, na co w omówieniu zwracała uwagę prowadząca, ułatwiło uczestnikom zapamiętanie specyfiki każdych obchodów;
 - dobra kolejność aktywności: oglądanie filmów poprzedzało zaprezentowanie na forum wybranych przez uczestników rekwizytów związanych z kulturą wylosowanego kraju;
 - omówienie przez prowadzącą wykonanego zadania i skorygowanie pomyłek.

Jeszcze raz zwracam uwagę na siłę rekwizytu, który w warsztacie Anety Dominiak-Gnojnickiej odegrał bardzo dużą rolę. Niekiedy autorzy warsztatów, których celem jest przybliżenie innych, nieznanymi kultur, decydują się na umowność w prezentacji rekwizytów – pocztówki, zdjęcia, czasem tylko napisane na kartonie hasło. To jest o wiele za mało do poszerzenia trwałej wiedzy uczestników i emocjonalnego zaangażowania.

***Have you seen my elephant?
Kolorowy świat pana McKee.
Na podstawie książki Elmer and the Tune,
Jolanta Ziemia (Pani Miss Jola)***

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym

Liczba osób uczestniczących: 10-15

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** przytulny kątek z kolorowymi pufami i poduszkami do głośnego odczytania książki, dekoracje nawiązujące do tematu przewodniego warsztatu, kolorowe stoliki do zaaranżowania stacji dydaktycznych;
- **środki dydaktyczne**
 - a. rekwizyty: książka w języku angielskim pt. *Elmer and the Tune* i inne tytuły z serii, gadżety z serii Elmer (pluszowa maskotka, czapka, parasolka, puzzle), instrumenty muzyczne, kolorowa kurtyna, karty pracy z zadaniami i materiały plastyczne nawiązujące do tematu warsztatu, naklejki, dyplomy dla uczestników/czek,
 - b. karty pracy: krzyżówka, labirynt, pytania prawda/fałsz, rozsypanka wyrazowa, kolorowanki, wyklejanki,

- stacje dydaktyczne: wielkoformatowa wyklejanka (do wyboru: serce lub słoń) wykonywana w grupach (pomysł autorski), labirynt (materiał z zestawu Elmer wydawnictwa Andersen Press, patrz: Załączniki/przydatne linki), krzyżówka (patrz: Załączniki/przydatne linki), pytania prawda/fałsz dotyczące biografii D. McKee (materiał autorski), rozsypanka wyrazowa dotycząca biografii D. McKee (materiał autorski), puzzle przedstawiające scenę z przygód o Elmerze (wydawnictwo Villac);
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** zebranie informacji na temat uczestników/czek warsztatu – ich wieku, relacji w grupie, zainteresowania tematem, a opcjonalnie przekazanie nauczycielowi/nauczycielce lub opiekunowi/opiekunce grupy materiałów wprowadzających; zaplanowanie aktywności, zgromadzenie pomocy i materiałów.

Cele ogólne i szczegółowe:

- ekspozycja na język obcy poprzez naturalne, interdyscyplinarne działania – inscenizację, piosenkę, zabawy, interakcję w trakcie czytania i budowanie więzi z bohaterami książki,
- przyjemne spędzenie czasu i zachęcenie uczestników/czek do sięgnięcia po inne tytuły z serii bajek o Elmerze w przyszłości.

Metody: inscenizacja, burza mózgów, głośne i ciche czytanie, interakcja, stacje dydaktyczne

Formy pracy: zbiorowa, grupowa, w parach, indywidualna

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

Wspólna burza mózgów w formie mini inscenizacji zainicjowanej przez osobę prowadzącą. Rozmowa z uczestnikami/czkami i słuchaczami/czkami w celu wprowadzenia do warsztatu i zapoznania z głównym bohaterem – Słoniem Elmerem.

2. Właściwe działanie

Głośne odczytanie książki pt. *Elmer and the Tune* z aktywnym współudziałem słuchaczy/ek. Zaproszenie do stacji dydaktycznych i rozwiązywanie zadań.

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Zakończenie warsztatu w kręgu i rozdanie pamiątkowych dyplomów.

Załączniki/przydatne linki

- Ciekawostki i materiały do pobrania na **stronie Elmera**
- **Reportaż ELMER and Friends: The Colourful World of David McKee**
- Pomysły: **Fanpage na Facebooku Kolorowy Świat Pana McKee;**
Fanpage na Facebooku Pani Miss Jola
- **Książki**

Have you seen my elephant? Kolorowy świat Pana McKee, Jolanta Ziemia – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

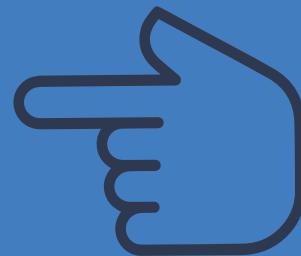
Podczas seminarium w warsztatach uczestniczyła 13-osobowa grupa uczniów i uczennic z III klasy szkoły podstawowej. Optymalnie warsztat powinien trwać 60 minut, wyznaczony podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorki.

Mocne strony warsztatu:

- trafnie dobrany wiek adresatów;
- wprowadzenie jako pierwszego działania zabawy w konwencji teatralnej *Gdzie jest Elmer?*, co było elementem zaskoczenia dla uczestników warsztatu (jak i dorosłych obserwatorów) i utrzymało przez cały czas trwania zajęć wysoki poziom aktywności całej grupy;
- warsztat został intencjonalnie pomyślany jako spotkanie z bohaterem książkowym – słoniem Elmerem, ale przede wszystkim jako spotkanie z pisarzem – Davidem McKee (zmarłym 6 kwietnia 2022 r.) i jego fascynacjami;
- ogromne uznanie dla przygotowanych przez autorkę atrakcyjnych

- pomocy metodycznych: kolorowych kart pracy zawierających podane „w pigułce” informacje o autorze książek o Elmerze i papierowe formy z postacią słonia Elmera (duża plansza jako zadanie do wspólnej pracy dzieci oraz mniejsze słoniki do samodzielnego wykonania dla każdego uczestnika seminarium, co pozwoliło na zaktywizowanie dorosłej widowni i było formą prezentu do własnoręcznego wykonania);
- atrakcyjne wizualnie (kolor, faktura) elementy plastyczne do wykorzystania przez uczestników, wyzwalające radość z bogactwa kolorów;
 - zgromadzenie wielu książek o Elmerze i możliwość obejrzenia wszystkich egzemplarzy przez uczestników warsztatu;
 - warsztat prowadzony wyłącznie w języku angielskim w sposób ułatwiający poznawanie nowych słów, dzięki wspólnemu z uczestnikami przeczytaniu jednej wybranej książki *Elmer and the Tune* oraz często powtarzanym frazom i słowom;
 - swobodny styl prowadzenia grupy w licznych działaniach, dyscyplinujący w momentach podawania informacji ważnych z perspektywy zdobywanej przez uczniów podczas warsztatów wiedzy;
 - nagroda w formie dyplomu za aktywny udział w przygodzie z Elmerem dla każdego dziecka.

***W książkach mieszka wrażeń sto!
O odkrywaniu tajemnic niespodzianek
ukrytych w opowieściach i ilustracjach,
Małgorzata Swędrowska***

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 6-8 lat

Liczba osób uczestniczących: optymalnie 20

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** dywan lub poduszki, na których dzieci usiądą tak, jakby tworzyły „widownię”, czyli dzieci nie siadają w kole, ale zwrócone w jedną stronę grupują się w zaokrąglonych rzędach – w ten sposób powstaje swoisty „amfiteatr”;
- **środki dydaktyczne:** białe kartki formatu A3 dla każdego/ej uczestnika/czki warsztatów, **nagranie ludowej muzyki izraelskiej Tzadik Katamar w serwisie YouTube**,
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** przygotuj kilka książek (od 3 do 7) – książek niespodzianek, dzieł nieoczywistych, zaskakujących formatem, kształtem, typografią, tematyką; włóż je do skrzyni, walizki, kolorowego worka lub koszyka wiklinowego, skąd po kolei będziesz je wyjmować i zapraszać dzieci do wspólnego przeżywania.

Zestaw książek wykorzystanych przez autorkę, które wywierają wrażenie na dzieciach, ponieważ są oryginalne, niecodzienne, zadziwiające:

- Catherine Rayner, *Ernest*, wydawnictwo Eneduerabe – zaskakujące zakończenie, książka zmienia format,
- Katarzyna Minasowicz, *Mój przyjaciel niedźwiedź*, wydawnictwo Bajka – książka z dwoma początkami i jednym zakończeniem w środku,
- Herve Tullet, *Gra luster*, wydawnictwo Insignis Media – książka, w której można się przejrzeć jak w lustrze,
- Witold Vargas, *Dwa królestwa i wielkie morze*, wydawnictwo Poławiacze Pereł – leporello, książka harmonijka,
- Joanna Olech, Edgar Bąk, *Kto ty jesteś*, wydawnictwo Wytwórnia – symboliczne grafiki i współczesne ujęcie pojęcia patriotyzm,
- Małgorzata Swędrowska, *Moja babcia, mój dziadek*, wydawnictwo Wytwórnia – książka zagadka,
- Małgorzata Swędrowska, *Elementarz w podskokach*, wydawnictwo Centrum Edukacji Dziecięcej – książka do nauki w zabawie.

Cele ogólne i szczegółowe:

- rozbudzenie zainteresowania tekstem drukowanym i światem literackim,
- wzbudzenie zachwyty nad książkami, jako niezwykłymi przedmiotami, niezbędnymi w życiu człowieka.

Metody: zabawy ruchowo-aktywizujące, zintegrowane zadania szkolne, czytanie wrażeńiowe

Formy pracy: zbiorowa, indywidualna

Opis przebiegu zajęć:

1. Faza wstępna

- a. Dzieci siadają na dywanie w trzech półokręgach. Prowadzący/a wita je na stojąco. Dbą o to, by złapać z każdym dzieckiem kontakt wzrokowy. Informuje, że siedzący na dywanie tworzą „amfiteatr jak

w starożytnej Grecji” i tak jak dawniej odbywały się piękne przedstawienia, tak dzisiaj być może i my doświadczymy podobnych przeżyć.

b. Prowadzący/a pyta dzieci, z czym kojarzą im się książki i czytanie. Po wysłuchaniu wszystkich chętnych wyjaśnia, że podczas zajęć będziemy odkrywać tajemnice ukryte w książkach. Podkreśla, że będziemy to robić razem.

c. Zanim jednak pojawią się książki, wszyscy wykonują taniec dla wyobraźni. Prowadzący/a przekazuje dzieciom kartki A3, następnie włącza muzykę z nagraniem *Tzadik Katamar* i zaprasza, by powtarzały wraz z nim/nią słowa i gesty:

Kartka w górze, kartka w dole, kartka skrzydła ma! 2 razy

Kartka w górze – mam parasol

Kartka w dole – leci dywan

Moja wyobraźnia może wszystko! 2 razy

d. Dzieci rytmicznie wznoszą kartki w górę i w dół, imitują trzepot skrzydeł, umieszczają kartkę nad głową jak parasol i w dole jak latający dywan, na koniec wykonują okrąg z kartką i na wyciągniętych ramionach pokazują ją innym uczestnikom/czkom.

2. Właściwe działania

a. W zależności od wieku, nastroju i aktualnego nastawienia dzieci, prowadzący/a wyjmuje ze swojego koszyka (walizki, worka itp.) kolejne książki i wraz z dziećmi je czyta. Za każdym razem dzieci wypowiadają wspólnie hasło: *Puk, puk, puk, klask, klask, klask, otwieramy książkę wraz!*

Aktywne słuchanie książki polega nie tylko na uważnym skoncentrowaniu się na tekście, ale też na czynnym udziale w tym działaniu. Dzieci dopowiadają słowa, obrazują emocje swą mimiką lub gestami, dodają ruch, reagują na konkretne obrazy. O tym spotęgowanym we wrażenia sposobie czytania można dowiedzieć się więcej z książki M. Swędrowskiej *777 pomysłów na zabawy z książką*.

b. Czytanie poszczególnych książek poprzedzone jest zabawami ruchowymi, np. *Głowa, ramiona, kolana, pięty, plecy proste, brzuch wciągnięty, głowa, ramiona, kolana, nos, oddajemy książkę głos!*

c. Po przeczytaniu każdej z książek (od 3 do 7), dzieci odpowiadają na pytania prowadzącego/ej. Zaczyna on/ona od pytań całkowicie otwartych: *co sądzisz o książce? Co ta książka ci powiedziała?*

Aż do pytań zamkniętych, związanych z treścią przeczytanych utworów.

3. Podsumowanie/informacja zwrotna

a. Dzieci pokazują w geście skierowanego w górę lub w dół kciuka, czy zajęcia były dla nich ciekawe. Znajdują trzy słowa, które najtrafniej zobrazują to, co dzisiaj przeżyły.

b. Dzieci wykonują książkę z kartki A4 bez użycia nożyczek i kleju. Tak przygotowane wyruszają do domu, by w wolnej chwili napisać swoje dzieło.

Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

Podczas zajęć obserwuj nie tylko dzieci, ale i siebie. Jak zbliżone i odległe są Twoje wrażenia i wrażenia dzieci?

Załączniki/przydatne linki

- **Jak czytać wrazeniowo z dziećmi - film w serwisie YouTube**
- **Zanim przeczytasz książkę z dzieckiem - film w serwisie YouTube**
- O zintegrowanych zadaniach szkolnych przeczytasz w książce Agnieszki Nowak-Łojewskiej *Zintegrowane zadania w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, 2004.

W książkach mieszka wrażeń sto! O odkrywaniu tajemnic i niespodzianek ukrytych w opowieściach i ilustracjach, Małgorzata Swędrowska – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

Optymalnie warsztat powinien trwać 60 minut, wyznaczony podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorki.

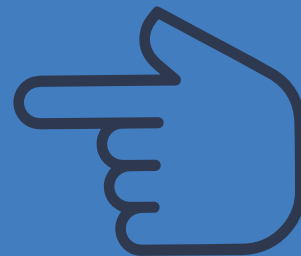
Mocne strony warsztatu:

- trafnie wskazana przez autorkę grupa wiekowa adresatów (6-8 lat), ale warsztat, ze względu na wykorzystanie angażujących metod, jest atrakcyjny również dla starszej grupy uczniów;
- mocny akcent już na początku spotkania – swobodnie poprowadzone przywitania dziecięcych uczestników z całą widownią, a tym samym dorosłych z dziećmi, co oswoiło dzieci zarówno z przestrzenią sali widowiskowej, jak również z sytuacją bycia poddanymi obserwacji;
- umiejętnie i trafnie do zainteresowań uczestników dobrany zestaw książek;
- informacja przekazana dzieciom na początku zajęć, co będą robiły, przygotowała grupę do działania;
- nienakazowy styl prowadzącej warsztaty: unikanie ingerencji w swobodne wypowiedzi dzieci, skupienie się na dziecięcych reakcjach, niewiele instrukcji, atmosfera zabawy, prowadzenie rozmowy z dziećmi z nastawieniem na porządkowanie ich wypowiedzi i spostrzeżeń;
- wprowadzenie zabaw ruchowych ułatwiających koncentrację dzieci na kolejno poznawanych książkach;
- rytuały w formie atrakcyjnych rymowanek zapraszające do czytania, podczas spotkania użyto następujący:

*Baju baju, dziwy dziwy, to nie dzieje się na niby, kartka książki się
otwiera, w wyobraźnię nas zabiera
Niech pomyśli wasza głowa, co się w książce naszej chowa;*

- angażująca, autorska metoda czytania wrażeniowego ożywiająca tekst;
- równomierne rozłożenie poziomu aktywności osoby prowadzącej oraz uczestników, w czasie trwania warsztatu wyraźnie aktywność dzieci rosła;
- umiejętnie postawione przez autorkę pytania problemowe o to, jakie znaczenie ma czytanie i książki, uruchomiły całą lawinę odpowiedzi, w których dzieci dały wyraz wszystkim swoim emocjom związanym z lekturą; autorka uczyniła dzieci **ekspertami od czytania i nieczytania**, a tym samym doceniła uczestniczące w warsztatach dzieci w roli ambasadorów czytelnictwa dziecięcego.
- Uczestnicząc w prowadzonym przez Małgorzatę Swędrowską warsztacie, można sobie uświadomić, że bardzo ważnym pytaniem, jakie stawia autorka podczas spotkania z dziećmi i książkami jest pytanie: ***dłaczego?***, a nie pytanie *po co?*
- Pytanie *po co to robię?* zakłada konkretny cel: żeby zapoznać z tekstem, autorem, ale dopiero pytanie *dłaczego?* odwołuje się do całego pokładu motywacji, więc jest to zupełnie inne jakościowo pytanie. Odpowiedź będzie odnosić do zupełnie innych obszarów – prowadzę warsztaty dlatego, że:
 - c. wiem, jakie potrzeby mają dzieci;
 - d. wiem, że książki są w życiu bardzo ważne i nie dadzą się niczym zastąpić;
 - e. wiem, że przed dziećmi są kryzysy czytelnicze i chcę wam w nich towarzyszyć, być tuż obok;
 - f. wiem, że praca z książką w grupie wzmacnia chęć czytania;
 - g. wiem, że droga do dojrzałości czytelniczej jest długa i zawsze możecie mnie (edukatorkę/bibliotekarkę) na niej spotkać.

Zaczarowane historie, Renata Banasińska

Grupa odbiorcza: dzieci w wieku 6-8 lat

Liczba osób uczestniczących: maksymalnie 30

Czas trwania: 45 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** sala z wykładziną/dywanem, na których mogą usiąść uczestnicy/czki warsztatów, stoliki i krzesła potrzebne w drugiej części spotkania;
- **środki dydaktyczne:** opowieść: *Baśń o Sobotniej Górze* (patrz: Załączniki/przydatne linki), materiały plastyczne: bristol (białe arkusze A4 - jeden arkusz dla każdego dziecka oraz 3 kolorowe arkusze A4 - potrzebne do zrobienia okładki i strony tytułowej książki), kredki, dziurkacz, sznurek/wstążka/opaska samozaciskowa, dowolne materiały do dekoracji okładki książki (np. kolorowe ilustracje, wycięte litery z czasopism do napisania tytułu książki, naklejki, cekiny).
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** brak

Cele ogólne i szczegółowe:

- zapoznanie dzieci z baśnią o Sobotniej Górze,
- doskonalenie umiejętności słuchania oraz rozbudzanie kreatywności i wyobraźni,
- zapoznanie dzieci z formą książki obrazkowej,
- nauka przedstawiania postaci i zdarzeń w baśni,
- zaznajomienie z gatunkiem baśni i jej cechami,
- nauka ilustrowania fragmentu opowiadania.

Metody: opowiadanie, rozmowa, działania warsztatowe, zabawa integracyjna

Formy pracy: indywidualna, zbiorowa, w parach

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

Powitanie i krótka zabawa integracyjna. Wprowadzenie w tematykę spotkania (pytamy, jakie baśnie dzieci znają, czy znają tę o Sobotniej Górze).

2. Właściwe działanie

- a. Opowiedzenie baśni o Sobotniej Górze; w opowieści można wykorzystać elementy dźwiękonaśladowcze: instrumenty muzyczne, przedmioty codziennego użytku.
- b. Ułożenie z dziećmi planu wydarzeń baśni i opisanie jej bohaterów.
- c. Dzieci rysują wybrany przez siebie fragment opowieści na kartkach papieru (każde dziecko wybiera jedno ze zdarzeń lub wybranego bohatera, którego chce przedstawić); jedno z dzieci przygotowuje okładkę książki.
- d. Ułożenie kartek z ilustracjami według kolejności wydarzeń, dziurkowanie kartek i łączenie ich w całość przy pomocy wstążki, sznurka lub opaski samozaciskowej.

e. Ustalenie razem z dziećmi cech baśni (czas, bohaterowie, nadprzyrodzone moce, magiczne rekwizyty) na podstawie opowieści o Sobotniej Górze.

3. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna
Wspólne oglądanie wykonanej przez dzieci książki obrazkowej.

Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

Może się zdarzyć, że kilkoro dzieci będzie chciało zilustrować to samo wydarzenie lub odwrotnie – nikt nie będzie chciał narysować pewnego zdarzenia. Pozostawmy dzieciom całkowitą wolność wyboru i nie zmuszajmy do rysowania czegoś, do czego nie są przekonani. Możemy też w naszej książce zostawić puste kartki na wydarzenia niezilustrowane, bo może się okazać, że za kilka dni znajdą się chętni na ich zobrazowanie.

Załączniki/przydatne linki

Baśń o Sobotniej Górze

Dawno temu żyła pewna wdowa, która miała trzech synów. Najstarszy był organistą. Drugi wolał służyć w wojsku. Trzeci, najmłodszy, siał, orał, kosił – jak ojcowie i dziadowie. Najstarszy był uczony, średni – światowy, a najmłodszy – zwyczajny.

Pewnego dnia wdowa ciężko zachorowała. Synowie bardzo kochali swoją matkę i oddaliby wszystko, aby wyzdrowiała. Niedaleko mieszkała mądra zielarka, do której pobiegli po pomoc. Niestety, kiedy staruszka przyszła do chorej, ta już nie żyła. Widząc, jak bardzo synowie kochali swoją matkę, ulitowała się nad nimi i opowiedziała im o żywej wodzie.

- Za trzema rzekami, za trzema puszciami jest Sobotnia Góra. Na jej wierzchołku rośnie gadające drzewo, a na tym drzewie siedzi zaczarowany sokół, a pod drzewem bije źródło. Jedna kropelka wody z tego źródła potrafi ożywić umarłego. Wielu już chodziło na Sobotnią Górę, ale jak dotąd żaden nie wrócił. Zajść i wrócić trzeba w siedem dni. Trzeba iść prosto przed siebie na południe. Nie wolno się ani obejrzeć, ani krokiem zboczyć w prawo czy w lewo.

Pierwszy po żywą wodę ruszył najstarszy syn. Minął dzień, minął drugi i trzeci, a on nie wracał. Minął tydzień, a uczonego organisty ani widu, ani słychu.

Wyruszył po żywą wodę średni brat. Minął dzień, minął drugi i trzeci, a on nie wracał. Minął tydzień, a dzielnego wojaka ani widu, ani słychu.

Zmartwił się najmłodszy brat, że stracił już obydwu braci. Naostrzył kosę, przewiesił ją sobie przez ramię i ruszył w drogę.

Przeprowadził się przez rzekę, przeszedł bór i stanął u podnóża stromej góry. Najmłodszy syn zaczął się wspinać. Nie była to łatwa wędrówka. Wszędzie napotykał przeszkody: ciernie, gęszcze trujących ziół, rumowiska skalne, gniazda żmij i różnych gadów.

Już miał zawrócić kiedy przypomniał sobie o tym, że bez żywej wody nie ożywi matki. Ruszył dalej.

Wtem usłyszał za sobą wołanie:

- Hej, przyjacielu, wróć się! Zmyliłeś drogę, tam jest przepaść. Pokażę ci drogę na wierzchołek góry.

Syn wdowy już miał się obrócić, ale przypomniał sobie w porę przestrogę mądrej zielarki, więc poszedł dalej prosto, a tajemnicza postać, która do niego wołała, nagle zniknęła.

Nastała noc, ale najmłodszy syn szedł przed siebie. Wtem chłopak usłyszał za sobą trzask, dzikie śmiechy, wycie wilków i okropne głosy wołające:

- Bierz go! Łap go! Rozszarpcie go!

Głosy zbliżały się i już miał odwrócić się i walczyć z przeciwnikiem, gdy przypomniał sobie, co mówiła mądra zielarka. Skoczył, co sił naprzód i wszystkie odgłosy ucichły.

Ledwo wszystko to ustało, gdy zobaczył przed sobą płonący las. Od pożaru buchał ogromny żar. Drzewa padały jedno za drugim. Ze strachu nie mógł ruszyć się z miejsca. Ale przypomniał sobie o tym, że bez żywej wody nie

ożywi matki i skoczył w płomienie. Zziębnięty, poparzony wyrwał się z pożaru.

Wierzchołek góry był już tak blisko. Ale gdy chłopak zbliżył się, zobaczył przed sobą stromą skalistą skałę nie do pokonania. Wtem ujrzał na dole wejście do jaskini i pomyślał, że może tędy dostanie się na wierzchołek Sobotniej Góry. Kiedy podszedł bliżej, zobaczył, że wejścia do jaskini strzeże smok o siedmiu głowach. Myślał, że uda mu się przejść niezauważonym obok smoka, ale smok zauważył go i ryknął, ziejąc ogniem. Chłopiec skoczył mu naprzeciw i ściął kosą siedem jego głów. Potwór był martwy.

Najmłodszy syn wszedł do jaskini, w której było bardzo ciemno i pachniało siarką. Wtem zobaczył przed sobą smugę światła. Spojrzał, a tam pośrodku ogromnej jaskini płynie strumyk, a wokół niego drzewa owocowe obsypane jabłkami, gruszkami i innymi owocami dobrymi do zjedzenia. Już miał na chwilę skoczyć do tego ogrodu, ale przypomniał sobie w porę przestrogę mądrej zielarki, więc poszedł dalej prosto, a cudowny ogród nagle zniknął.

Pociemniało znowu dookoła. Wtem nowa jasność rozświetliła pieczarę. Pod ścianami stały skrzynie pełne złota i drogocennych kamieni. Ale chłopiec tylko się roześmiał:

- myślicie, że skusicie mnie bogactwem? Nie!

Szedł dalej. Niezadługo doszedł do wielkich żelaznych drzwi. Śmiało zapukał. Wrota otworzyły się z łoskotem. Chłopiec zmrużył oczy od blasku i zobaczył, że jest na szczycie Sobotniej Góry.

Rozejrzał się dookoła. Na skale rośło ogromne drzewo. Jego liście poruszane delikatnym wiatrem nuciły:

*Nade mną niebo wysokie,
Pode mną źródło głębokie,
Źródło wody żywej.
Dziwy – dziwy – dziwy.*

Chłopak spojrzał w dół, a tam źródło bije. Rzucił się na ziemię i zaczął pić chciwie wodę. Czuł, że z każdym łykiem powracają mu siły i znikają wszystkie rany i poparzenia.

Pomyślał, w co nabierze wody dla matki.

Wtem z drzewa sfrunął złoty sokół z dzbanem w dziobie. Drzewo zaszumiało znowu:

*Ułam ze mnie gałąź,
Umocz w wodzie liść,
Zraszaj drogę całą,
Kiedy będziesz iść.*

Zaczerpnął wody do dzbana, ułamał gałąź ze śpiewającego drzewa i ruszył w drogę powrotną. Co krok uszedł, to przystawał i maczał liście w żywej wodzie i kroił nią dokoła siebie. Tam, gdzie upadła kropla, zamiast kamienia stawał żywy człowiek. Wszyscy odczarowani ludzie schodzili z góry z wdowim synem. A było ich coraz więcej. Byli to ludzie, którzy próbowali wejść na Sobotnią Górę, ale im się nie udało i zostali zamienieni w głązy. Wśród tego tłumu byli też dwaj bracia naszego bohatera.

Kiedy doszli do wioski, w której mieszkała wdowa, najmłodszy syn umoczył gałąź w żywej wodzie, a gdy kilka kropel upadło na ręce matki, ta otworzyła oczy, uśmiechnęła się i powiedziała:

- To ty synku? Tak długo spałam.

Po chwili wstała i od razu zaczęła krzątać się po chacie.

Wszyscy odtąd żyli długo i szczęśliwie. Na miejscu wioski stanęło miasto, które zbudowali wszyscy ci, co przyszli z Sobotniej Góry. Niektórzy nawet i sto lat stali zamienieni w kamienie, nie mieli po co wracać do siebie.

Zaczarowane historie, Renata Banasińska – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

Podczas seminarium w zajęciach wzięła udział grupa dziesięciorga dzieci 6-letnich. Optymalnie warsztat powinien trwać 60 minut, wyznaczony podczas seminarium czas 45 minut wynikał ze względów organizacyjnych, niezależnych od autorki.

Mocne strony warsztatu:

- właściwie określony adresat (6-8 lat);
- optymalny rytm;
- nawiązanie bezpośredniej relacji z uczestnikami;
- dokładna zapowiedź tego, co podczas zajęć będzie się działo i jakie aktywności będą wykonywane przez dzieci, dzięki czemu zostało zbudowane poczucie bezpieczeństwa uczestników, a dodatkowo zaciekawienie zajęciami;
- umiejętnie dobrane rekwizyty oraz materiały potrzebne do realizacji zadań, łącznie z przygotowaną okładką książki do uzupełnienia nazwiskami uczestników – autorów wersji ilustrowanej baśni;
- efekt warsztatów – powstała ilustrowana wersja baśni 10 autorów;
- autorka doceniła zaangażowanie oraz wysiłek dzieci.

Po części wstępnej Renata Banasińska opowiedziała baśń ludową pt. *Baśń o Sobotniej Górze* z zachowaniem wszystkich zaleceń dobrego bajora:

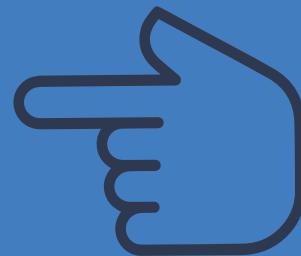
- świetne pamięciowe opanowanie tekstu baśni;
- umiejętne tworzenie nastroju;
- utrzymywanie kontaktu ze słuchaczami poprzez wykorzystanie mowy ciała (gest, ruch);
- podtrzymywanie uwagi słuchaczy dzięki wykorzystanej muzyce z oryginalnych instrumentów (kalimba, kij deszczowy) oraz potrzebnego przerywnika – piosenki i wiersza recytowanego w chwili koniecznego zredukowania lub podtrzymania narastającego napięcia.

Kolejnym zadaniem dzieci po wysłuchaniu opowiadania było odtworzenie najważniejszych zdarzeń z fabuły baśni, dzięki pytaniom stawianym przez prowadzącą. To ważny akcent warsztatów postawiony we właściwym momencie ich trwania. Posłużył do podziału zadań wśród uczestników, którzy mieli zdecydować, jaki fragment baśni chcą zilustrować. Od tej chwili to dzieci odpowiadały za wykonanie postawionego zadania, czyli przygotowanie ilustracji do unikatowego wydania książkowego *Baśni o Sobotniej Górze*. Zadanie było wykonywane indywidualnie lub w parach

– w zależności od decyzji dzieci. Wszyscy uczestnicy dokładnie wiedzieli, jaki fragment utworu ilustrują i w jakiej kolejności rysunki powinny być umieszczone we wspólnej książce.

W części końcowej warsztatu wszystkie prace zostały scalone w jeden tom (prowadząca zadbała o włączenie pustych kartek na wypadek, gdyby grupa chciała jeszcze nad książką popracować) i można było uroczyście celebrować sukces grupowy – opracowanie książki obrazkowej. Podczas przeglądania ilustracji Renata Banasińska wraz z dziećmi wypunktowała cechy charakteryzujące gatunek baśni ludowej, co podkreśliło wymiar edukacyjny warsztatu.

Piłkarze kontra pisarze, czyli o tym, że czytanie to celny strzał,

Grupa odbiorcza: młodzież w wieku 12-14 lat

Liczba osób uczestniczących: 10-15

Czas trwania: 60-90 minut

Organizacja warsztatu

- **przestrzeń:** krąg, pufy, ewentualnie krzesła w kręgu;
- **środki dydaktyczne:** głośnik bluetooth, karty pracy dla dwóch grup, piłka (może być mała piłka „materiałowa”), gwizdek;
- **praktyczne wskazówki do przygotowania warsztatu:** brak

Cele ogólne i szczegółowe:

- wzmocnienie roli biblioteki wśród dzieci i młodzieży,
- ukazanie biblioteki jako atrakcyjnego miejsca, w którym można także rozmawiać o sporcie, o piłce nożnej,
- stworzenie okazji do połączenia zainteresowań piłkarskich z czytelnictwem, pokazanie, że czytanie i sport mają wspólne cechy, pobudzenie zainteresowania literaturą o tematyce sportowej

- (zwłaszcza biografiami),
- trenowanie umiejętności mówienia o uczuciach oraz pracy w grupie,
 - nauka wystąpień publicznych, dzięki użyciu małej formy teatralnej.

Metody: rozmowa, dyskusja, inscenizacja, wystąpienie publiczne

Formy pracy: indywidualna, grupowa

Opis przebiegu zajęć

1. Faza wstępna

- a. Grupa zasiada w kręgu, prowadzący/a prosi, by osoby uczestniczące wyobraziły sobie, że są na stadionie.
- b. Z głośników wydobywa się muzyka – **Hymn Ligi Mistrzów w serwisie YouTube**
- c. Prowadzący/a zadaje pytanie o to, jak uczestnicy/czki się czuli, jakie emocje im towarzyszyły, pyta o to, czy ktoś był na stadionie sportowym na jakimś meczu lub w hali sportowej na wydarzeniu.
- d. Prowadzący/a przedstawia się, opowiada kim jest i proponuje grupie, że wcieli się dziś w rolę sędziego piłkarskiego.
- e. Prowadzący/a proponuje rozgrzewkę, będzie rzucać do uczestników piłką, ich zadaniem jest jej złapanie i wypowiedzenie formuły: Jestem (tu podają swoje imię), ale dziś mogę być (tu naprzemiennie jedna osoba ma podać wybraną osobistość ze świata sportu lub ze świata kultury z naciskiem na piłkarza/piłkarkę lub pisarza/pisarkę)

Właściwe działanie

I – PIERWSZA POŁOWA

06. Symboliczne użycie gwizdka na rozpoczęcie części właściwej warsztatów zwanych dziś „meczem”.
07. Prośba do uczestników/czek, aby zamknęli oczy. Piłkarz, wychodząc na boisko, musi być skoncentrowany.
08. Z głośników wybrzmiewa przygotowany przez prowadzącego/ą

fragment czytanej lub śpiewanej poezji (propozycja: **Michał Żebrowski W restauracji, A. Błok**, patrz: Załączniki/przydatne linki) – można go również odczytać samemu.

09. Pytanie uczestników/czek o wrażenia, odczucia, które im towarzyszyły. Jak określiliby czynność, którą wykonywali? (spokój, refleksja, medytacja).

10. Z głośników wybrzmiewa przygotowany przez prowadzącego/ą fragment emocjonalnego komentarza meczu piłkarskiego (propozycja użycia komentarza Tomasza Zimocha z meczu Broendby-Widzew, dostępny na różnych platformach m.in. YouTube, patrz: Załączniki/przydatne linki).

11. Pytanie uczestników/czek o wrażenia, odczucia, które im towarzyszyły. Jak określiliby/łyby czynność, którą wykonywali/ły? (emocje, niepokój, szybkie tempo, podniecenie).

12. Nawiązanie komentarza sportowego do fragmentu poezji: prowadzący/a próbuje z uczestnikami/czkami znaleźć odpowiedź na pytanie, czy jest coś, co łączy te fragmenty (emocje).

13. Prowadzący/a wyświetla fragment wywiadu z piłkarzem/piłkarką, który/a opowiada o czytanych książkach (wybrany wywiad z profilu *Ekstraklasa czyta* na YouTube, np: www.youtube.com/watch?v=2xa149LVGCo&t=11s)

II – DRUGA POŁOWA

14. Prowadzący/-a oznajmia sygnałem – gwizdkiem, że czas na drugą połowę.

15. W drugiej połowie prowadzący/a rozkłada na podłodze karty, na których pojawiają się piłkarze/ki i pisarze/ki wraz z cytatami. Na prezentacji pojawiają się pary. Zadaniem uczestników/ek jest odgadnięcie, kto pojawia się na ekranie. Osoba, której się to uda, w nagrodę odczytuje przypisane im fragmenty (Załącznik nr 1 – Przykładowe pojedynki).

16. Po odgadnięciu i odczytaniu prowadzący/a prezentuje 4-5 książek o tematyce sportowej: biografie, poradniki, reportaże – można wykorzystać Załącznik nr 2.

III - DOGRYWKA

17. Prowadzący/a oznajmia, że „mecz” zakończył się remisem i potrzebna jest dogrywka, ale los meczu zależy od samych uczestników/ek. Dzieli grupę na dwie drużyny i opowiada o wyznaczonym zadaniu. Jednocześnie przekazuje grupom Karty Pracy z opisanym zadaniem – Załącznik nr 3.

18. Grupa otrzymuje czas na wykonania zadania (10-15 minut). Jedna z grup wciela się w Piłkarza/Piłkarkę, a druga w Pisarza/Pisarkę.

Treść zadania:

- Przygotuj i odegraj wywiad/scenę z wybranym piłkarzem/ką lub pisarzem/ką.
- Zaplanuj scenerię do tego zdarzenia.
- Przygotuj pytania i odpowiedzi uzasadniające podjęcie nowego wyzwania i jego zalety.

2. Zakończenie/podsumowanie, informacja zwrotna

Podsumowanie – KONIEC MECZU:

01. Prezentacja prac grup.

02. Omówienie wywiadów z grupami.

03. Podsumowanie tematu.

Uwagi autora/ki dla przeprowadzających warsztat

Do warsztatów można, ale nie trzeba wykorzystywać prezentacji, jednak z pewnością uatrakcyjni ona udział w zajęciach. Jeżeli ktoś ma możliwości finansowe, na koniec warto zaprosić freestyleowca, który zaprezentuje triki piłkarskie z piłką w towarzystwie książki.

Załączniki/przydatne linki:

- Załącznik nr 1 – Przykładowe pojedynki
- Załącznik nr 2 - Polecane książki do zaprezentowania
- Załącznik nr 3 - Karty pracy (takie same dla grup I i II)
- Przykładowa poezja: **Wiersz Aleksandra Błoka W restauracji** - film w serwisie YouTube
- Przykładowy komentarz sportowy: **Widzew - Broendby (Zimoch)** - film w serwisie YouTube

Przykładowe pojedynki

Mickiewicz-Lewandowski

Adama Mickiewicza zna i ceni cały świat cywilizowany. Porównywano go już tyle razy z poetami innych narodów, a zawsze się przekonywano, że przy największych nawet obcych nie traci na wartości. Wielkie narody uznają go za wielkiego poetę. Mickiewicz należy bowiem do największych poetów całego świata, a zasługą jego, że całemu światu pokazał, jakie to doskonałe dzieła, jakie piękne poematy dadzą się układać w polskim języku.

Robert Lewandowski to najbardziej rozpoznawalny polski piłkarz. Uznawany za objawienie w każdym zespole, w którym dotąd występował. W reprezentacji Polski zadebiutował w 2008 roku. Od tamtego czasu w kadrze narodowej rozegrał 129 meczów, strzelając w nich 75 goli, co czyni go najlepszym strzelcem reprezentacji w historii.

Sienkiewicz-Błaszczkowski

Henryk, noblista, pisałem dla pokrzepienia serc Polaków. Mam serce do pisania. Mam serce dla Polski.

Kuba. Dumny Reprezentant Polski, mówią o mnie waleczne serce, bo mam serce do walki na boisku. Mam serce dla Polski.

Tolkien-Messi

Kiedy Tolkien zdecydował się opublikować *Władcę Pierścieni* – owoc kilkunastoletniej pracy – miał trudności ze znalezieniem wydawcy. Kiedy w końcu mu się udało, ten, choć entuzjastycznie nastawiony, z góry liczył straty, nawet w najśmielszych wyobrażeniach nie przypuszczając, jak ogromne bogactwo dzieło to przyniesie firmie i jego autorowi. Tolkien był mistrzem tworzenia fantastycznych opowieści.

Kiedy Messi miał 10 lat, miał zaledwie 125 centymetrów wzrostu. Nie mieścił się w żadnej skali. Widać było, że coś jest nie tak. Okazało się, że organizm Messiego nie wytwarza dostatecznej ilości hormonu wzrostu. Z takim defektem rodzi się jedno dziecko na dwadzieścia tysięcy. Messi tworzy fantastyczne akcje, jest magikiem futbolu.

Szekspir-Ronaldo

Wiliam Szekspir. Poeta, dramaturg. Miałem wielki wpływ na teatr.

Christiano Ronaldo. W piłce osiągnąłem prawie wszystko. O futbolu mówią teatr marzeń, a ja odgrywam w nim główne role.

Polecane książki do zaprezentowania

3. *Mecz to pretekst. Futbol, wojna, polityka*, Anita Werner, Michał Kołodziejczyk, wydawnictwo Sine Qua Non 2020.
4. *Andrzej Iwan. Spalony*, Andrzej Iwan, wydawnictwo Sine Qua Non 2021.
5. *Kuba. Autobiografia*, Jakub Błaszczkowski, Małgorzata Domagalik, wydawnictwo Buchmann 2015.
6. *Więcej niż klub*, Paweł Beręsewicz, Wydawnictwo Literatura 2016.
7. *Stadiony świata*, Joanna Bachanek, wydawnictwo MAC Edukacja 2016.
8. *Striker Force 7. Cristiano Ronaldo*, Wydawnictwo Dwukropek 2019.

KARTA PRACY 1 - PIŁKARZ PISARZEM

KARTA PRACY 1 - PISARZ PIŁKARZEM

Przygotuj wywiad/scenę z wybranym
piłkarzem / pisarzem:

- Zaplanuj scenerię.
- Przygotuj pytania i odpowiedzi uzasadniające podjęcie nowego wyzwania i jego zalety.

Karty pracy

O czym pamiętać przy wywiadzie?

- Nie zadawajcie pytań zamkniętych. Pytania powinny być tak skonstruowane, żeby dowiedzieć się jak najwięcej o poglądach rozmówcy na dany temat. Czyli nie pytajcie: „Czy jest Pan/-i za czy przeciw budowie obwodnicy w naszej miejscowości?” Zamiast tego zapytajcie: „Co Pan/-i myśli o budowie obwodnicy w naszej miejscowości?”
- Nie sugerujcie odpowiedzi. To niebezpieczna pułapka podczas każdego wywiadu, dlatego wystrzegajcie się jej. Osoba, której zasugeruje się odpowiedź, może odpowiadać tak, jak tego się od niej oczekuje, a nie tak, jak naprawdę myśli.
- Zadawajcie pytania możliwie prostym językiem.
- Nie pytajcie o wiele rzeczy naraz. Rozmówca powinien mieć czas na zastanowienie się nad odpowiedzią na każde z postawionych przez was pytań.
- Pamiętajcie o pytaniach pomocniczych. Jeśli czujecie, że wasz rozmówca zbacza z interesującego was tematu, za pomocą takich pytań nakierujcie go na odpowiednie zagadnienie.

W czasie przeprowadzania wywiadu warto zwrócić uwagę na kilka kwestii:

- Komunikujecie się nie tylko przez słowa. Równie dużo mówi wasze ciało. Dlatego zadbajcie o to, aby patrzeć rozmówcy prosto w oczy, swoją postawą dawać do zrozumienia, że jesteście w pełni skupieni na rozmowie. Wiele też mówi postawa osoby, z którą rozmawiacie. Czy wydaje się być rozluźniona czy raczej spięta? Takie spostrzeżenia warto zanotować.
- Słuchajcie uważnie. Nawiązujcie do tych zagadnień, które przed chwilą poruszył wasz rozmówca. Nie przerywajcie.
- Nie polegajcie na samej pamięci. Niestety ona zawodzi. Dlatego jeśli pojawi wam się myśl warta zapamiętania, zapiszcie ją od razu.
- Równie cennym materiałem są zdjęcia, dokumenty, rodzinne pamiątki. Jeśli rozmówca chce się z wami podzielić historią o nich, nie przeoczcie okazji na wzbogacenie swojego wywiadu.

Za: Jak przeprowadzić dobry wywiad?

Pisarze kontra Piłkarze, czyli o tym, że czytanie to celny strzał, Paweł Piwowarczyk – omówienie Grażyny Walczewskiej-Klimczak

W przeprowadzonych warsztatach uczestniczyła kilkunastoosobowa grupa 14-latków/ek z przewagą dziewcząt.

Autor przywołał wiele książek i wykorzystał kilka utworów literackich, ale w założeniu ten warsztat jest szansą na zainteresowanie młodych osób przeczytaniem książek, o których nie wiedzą z różnych powodów: albo należą do grupy niechętnych czytelników, albo nie odwiedzają bibliotek i nie mają szansy spojrzeć na półki z nowościami, albo mają zdecydowanie inne, świadomie deklarowane zainteresowania. Dlatego zajęcia Pawła Piwowarczyka to przemyślany sposób na to, jak zachęcić nieczytających do odwiedzin biblioteki.

Mocne strony warsztatu:

- celnie określony adresat (nastolatki 12-14 lat);
- optymalne tempo warsztatu z właściwie rozłożonymi akcentami: aktywności prowadzącego, ekspozycji materiałów dźwiękowych i wizualnych oraz aktywności uczestników;
- właściwie dobrane formy pracy – od pracy na forum grupy, do pracy grup zadaniowych;
- trafny wybór angażujących emocjonalnie utworów literackich i komentarzy sportowych budujących interesującą płaszczyznę do szukania analogii;
- ten sam mocny efekt w doborze par pisarz-sportowiec i ich wypowiedzi o naturze i sile uprawianej dyscypliny, czyli wskazanie perspektywy wywoływania i przeżywania emocji;
- przemyślany wybór książek o tematyce sportowej: biografie, poradniki, reportaże polecanych przez autora warsztatu do wykorzystania na zajęciach;
- mocny akcent kończący warsztaty – efekt ostatniego zadania

opracowanego w grupach przez uczestników w postaci zestawu pytań do dwóch wywiadów: z Pisarzem, który chciałby zostać Piłkarzem oraz Piłkarza, który chciałby zostać Pisarzem (pisownia wielką literą konsekwentnie używana przez autora warsztatu).

Warsztat Pawła Piwowarczyka jest bardzo ważną propozycją z perspektywy poszukiwania nowych sposobów dotarcia do nieczytających nastolatków. O rosnącym braku zainteresowania książką w tej grupie wiekowej, a zwłaszcza wśród chłopców, informowała od lat dr Zofia Zasacka w systematycznie prowadzonych przez siebie badaniach czytelnictwa dzieci i młodzieży¹. Na podstawie wniosków z równie ciekawych badań prowadzonych pod kierunkiem prof. Krzysztofa Biedrzyckiego sformułowano wyraźne rekomendacje, aby poszerzać czytany przez nastolatki w szkole repertuar o książki bliższe ich zainteresowaniom i fascynacjom (rekomendowano nie tylko czytanie literatury pięknej, ale również sięganie po szeroko rozumiane teksty kultury)². Warsztat Pawła Piwowarczyka pokazuje, jak szkodliwe są stereotypy o nieczytających sportowcach, a tym samym zachęca do włączenia ludzi sportu w dyskusję z młodzieżą o tym, dlaczego warto czytać. Autor przybliży również sylwetki piszących sportowców (Paweł Skóra i jego dwie książki *Tricki gwiazd footballu; Tricki piłkarskie. Trening, technika, mistrzostwo*).

Na zakończenie omówienia oddaję głos młodym uczestnikom zajęć. Takie chcieliby zadać pytania Piłkarzowi, który chce zostać Pisarzem:

- Co wpłynęło na podjęcie decyzji o napisaniu książki?
- Jaki wpływ będzie to miało na Pana karierę piłkarską?
- Kto jest dla Pana największą inspiracją w świecie literatury?

1 Z. Zasacka, *Nastoletni czytelnicy*, Warszawa 2008; Z. Zasacka, *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Warszawa 2014 r.; Z. Zasacka, *Czytelnictwo młodzieży szkolnej*, Warszawa 2017 r.

2 K. Biedrzycki; P. Bardzior; A. Hącia, W. Kozak, B. Przybylski, E. Strawa, I. Wróbel, *Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle podstawy programowej*, Warszawa 2015, s. 117-120.

Oto pytania do Pisarza, który chce zostać Piłkarzem wraz z intuicyjnymi odpowiedziami:

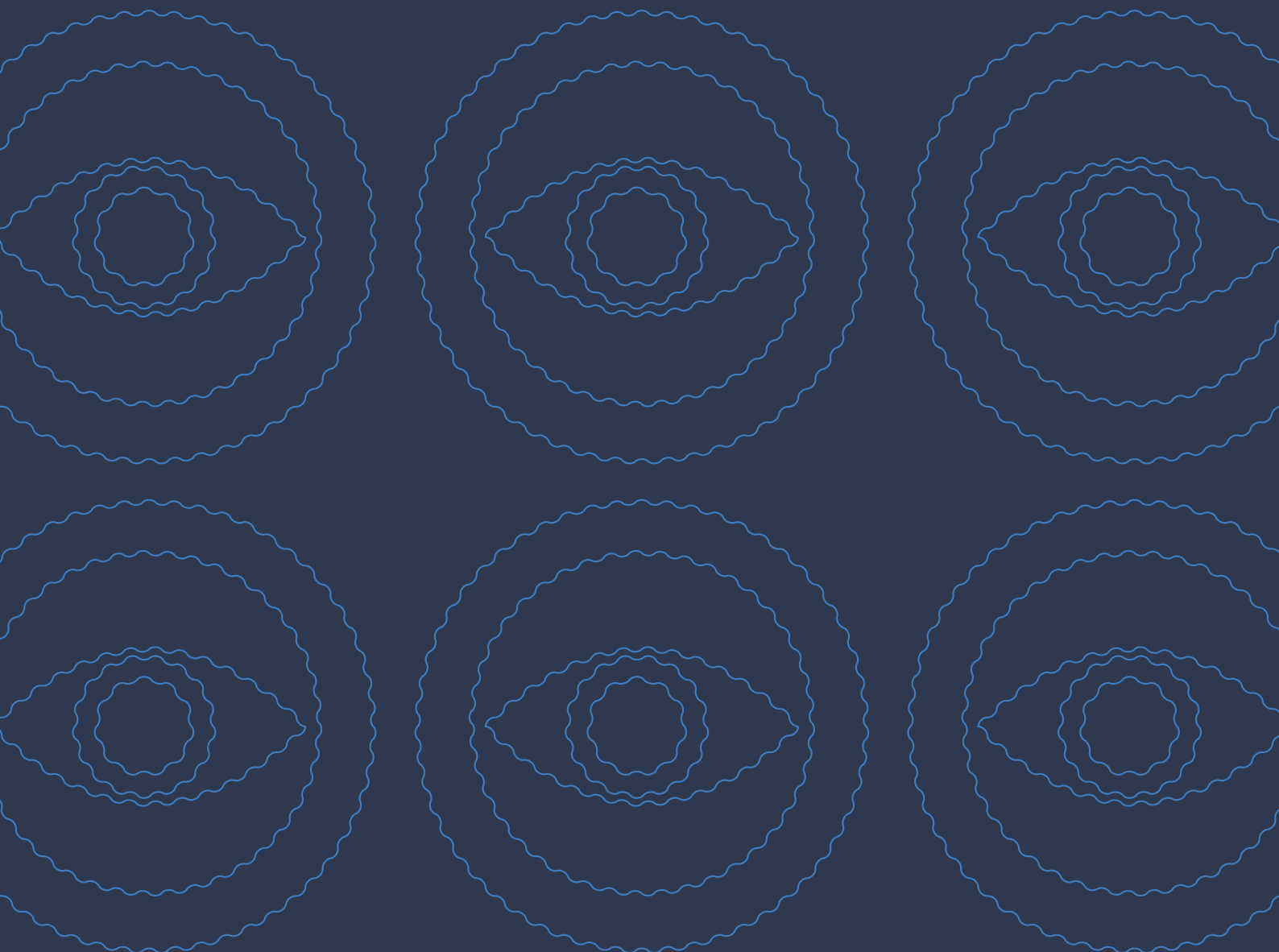
- Co skłoniło Pana do rozpoczęcia kariery sportowej? – *Szukałem natchnienia i inspiracji. Pragnę wam dać wiarygodną relację z tego, co człowiek czuje na boisku.*
- Dlaczego uważa Pan, że tylko zostając sportowcem zyska Pan inspirację? – *Chciałem na własnej skórze poczuć emocje, by jak najlepiej je opisać.*
- Jakie były Pana oczekiwania, a jaka okazała się być prawda? – *Tak naprawdę nie myślałem, że będę piłkarzem, jednakże po pierwszym meczu okazałem się być jednym z lepszych zawodników na boisku.*

Lista pytań i odpowiedzi pozostaje otwarta.

Droga do książki

Wyniki badań dotyczących nowej publiczności

Raport opracowany przez Agnieszkę Karp-Szymańską

O badaniach

Cel badania

Istnieje potrzeba poszerzania grupy odbiorców bibliotek publicznych, mając na uwadze zarówno ich główną rolę – udostępniania zbiorów, jak również myśląc o publiczności wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, które biblioteka organizuje.

Kluczowe jest, by organizowane przez biblioteki działania promujące czytelnictwo obejmowały osoby jeszcze nieprzekonane lub wymagające wsparcia, dlatego główny cel badania to znalezienie drogi do nowych odbiorców. Aby to osiągnąć potrzebne jest:

- poznanie ich potrzeb,
- zrozumienie przeszkód, ich weryfikacja i próba ich usunięcia,
- dostosowanie oferty do potencjalnych nowych odbiorców,
- nawiązanie z nimi relacji i zaangażowanie w działania.

Metodologia

W ramach badań przeprowadzono 30 wywiadów pogłębionych, w ramach których respondenci odpowiedzieli na 20 pytań otwartych dotyczących ich dziecka: jego zainteresowań, otoczenia, potrzeb i stref wpływu oraz stosunku do książek, czytania i biblioteki, a także procesu kształtowania świadomego czytelnika.

Dobór respondentów

Do badania zaproszeni zostali rodzice mieszkający we Wrocławiu, reprezentujący różne zawody, sytuację ekonomiczną i społeczną:

- 10 rodziców dzieci w wieku przedszkolnym 4-6 lat,
- 10 rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym 7-8 lat,
- 10 rodziców dzieci w wieku szkolnym 9-10 lat.

W każdej grupie znajdowali się zarówno rodzice dzieci zainteresowanych czytaniem/czytających książki, jak i dzieci niezainteresowanych czytaniem/nieczytających książek w ramach dobrowolnej lektury.

Czas badania

Marzec/kwiecień 2022

Rozpoznane style rodzicielstwa

Zaangażowany przewodnik

Osoba aktywna, zaangażowana i świadoma. Lubi spędzać czas z dziećmi, rekomenduje dzieciom atrakcje, które pozwalają im na spróbowanie “czegoś innego”, zwraca uwagę na ich reakcje i emocje. Lubi wyjazdy i podróże, zdecydowanie nie jest domatorem.

Angażuje się w życie szkoły lub przedszkola, ale także inspiruje innych rodziców do wspólnych wyjść, ponieważ jest to dla nich znakomity pretekst do kontaktów społecznych

Zdarza się, że jego rodzina rezygnuje z telewizji i mediów społecznościowych, by mieć więcej czasu do świadomego zagospodarowania. Jest to znakomity ambasador imprezy lub idei wśród społeczności rodziców

“Lubię pokazać dzieciom możliwości, by same wybrały, co lubią i chcą robić, ale nie na siłę”.

Rodzic skrajnie zapracowany

Oboje rodzice pracują zawodowo, często na wysokich stanowiskach, do wieczora są poza domem. Wszystko jest robione w pośpiechu i ze skrajnie zoptymalizowanym grafikiem, ale weekendy chcą spędzać razem, w bardzo świadomy sposób. Przed pandemią często korzystali z oferty kulturalnej miasta, wyjeżdżali także za granicę. Bywają na tyle zapracowani, że nie są w stanie dotrzymywać terminów zwrotów książek, deklarują złe doświadczenia związane z karami (dyskomfort nie tyle finansowy, co psychiczny), dlatego decydują się wyłącznie na zakup książek. Czasami dzielą się odpowiedzialnością i tylko jedno z rodziców obsługuje określone wyjścia np. do biblioteki. Ono też pilnuje zwrotów.

Czasami jedno z rodziców pracuje zdalnie, wtedy może znaleźć niewielką przestrzeń czasową w ciągu dnia, by pojechać do biblioteki i odebrać książki według zamówienia. To bardzo szybkie celowe wizyty.

„Ja w ogóle nie chodzę do bibliotek, chodzi mąż, ja nigdy nie oddawałam książek w terminie i zawsze musiałam płacić kary”.

Rodzic skrajnie za(prze)pracowany

Szczególny, skrajny przypadek, w którym nadal oboje rodziców pracuje, ale na zdecydowanie niższych stanowiskach, a ich ogromny wysiłek nie daje im satysfakcji, jedynie pozwala na skromną egzystencję. Budzi to zniechęcenie, które rzutuje na rolę rodzica. Za zaspokajanie potrzeb intelektualnych dziecka w tym przypadku odpowiada przedszkole i szkoła, ewentualnie babcia. Taki rodzic nie edukuje się w kontekście rozwoju dziecka, trendów, nowości, nie śledzi oferty edukacyjnej w mieście. Bierze pod uwagę ewentualnie skorzystanie z oferty w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania, ale wyjścia powinny dać mu możliwość do spotkań towarzyskich np. grill, festiwal piwa z „dmuchańcami” dla dzieci.

“Rodzic też powinien mieć coś z życia.”

Rodzic IT

Przynajmniej jedno z rodziców pracuje w sektorze IT. To osoby aktywne, zaangażowane i świadome, które nie szczędzą czasu i środków na rozwój swoich dzieci. Ze względu na dobrą kondycję finansową rodziny, dziecko ma tak wiele możliwości bardzo atrakcyjnych form spędzania czasu (jazda konna, tenis, programowanie, europejskie parki rozrywki), że na książkę brakuje czasu. Tacy rodzice nie negują jednak roli książek, przy czym prawie zawsze je kupują i nie widzą potrzeby korzystania z usługi wypożyczania, tym bardziej, że wielu z nich otrzymuje od korporacji vouchery do salonów Empik, posiadają konta Empik premium, co daje korzystne ceny. Nie dostrzegają innej roli biblioteki (społecznej, miejsca eventów), a ta mogłaby być dla nich realną wartością. Często w ich domach panuje moda na minimalizm i usługi elektroniczne, zatem zamiast domowej fizycznej biblioteki posiadają czytniki e-booków.

“Chcemy, by syn miał wszelkie możliwości, tak się z mężem umówiliśmy”.

Matka na pełny etat

Niepracująca matka, zwykle więcej niż jednego dziecka, odpowiedzialna za wychowanie w każdym aspekcie. Sama deklaruje bardzo jasny podział ról. Ojciec „dużo pracuje i raczej nie ma czasu”, ona więc obserwuje dziecko i stara się reagować na jego indywidualny rozwój i potrzeby w danym momencie. To o wiele spokojniejszy model wychowania niż „zaangażowany przewodnik”. Tu dziecko nie jest tak mocno stymulowane, a spacer po lesie jest równie ważny i pożądanym, jak spektakularne warsztaty. Bywa, że ostrożnie wraca do popandemicznej rzeczywistości, wybiera bezpieczniejsze opcje i wyjazdy za miasto. Ważny czynnik to rodzeństwo w rozbieżnym wieku – trudno to pogodzić, wybierając ofertę warsztatów, więc często kończy się na placu zabaw, pikniku lub kinie. Czasem w opiece nad dziećmi pomagają dziadkowie. Często bardzo ważny jest parking, nawet płatny. Wynika to z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom.

„Dla dzieci ważne jest, żeby zobaczyły coś nowego. Dla męża, żeby coś zjadł i nie był marudny. Mąż ciężko pracuje i nie ma siły na te atrakcje”.

Czynniki wpływające na proces decyzyjny

W przypadku oferty skierowanej do młodego odbiorcy (do 8-10 roku życia), trzeba mieć świadomość pośrednictwa rodzica lub opiekuna w jej wyborze. To on decyduje, czy nasza propozycja dotrze do adresata.

Starsze dzieci są w stanie znaleźć informacje o ofercie samodzielnie, a nawet rekomendować ją rodzicom, jednak to od tych ostatnich ostatecznie zależy, czy młody człowiek z oferty skorzysta. Wiąże się to z zależnością ekonomiczną (w przypadku wydarzeń płatnych lub kosztów pośrednich, np. potrzeby kupna biletu na komunikację miejską) i wychowawczą (idee przez nas przekazywane muszą być spójne z kierunkiem wychowania), ale także z logistyką (opiekun dowozi dziecko w miejsce, gdzie odbywa się wydarzenie lub realizowana jest usługa).

W procesie decyzyjnym przez rodzica/opiekuna są brane pod uwagę następujące czynniki:

- odległość od miejsca zamieszkania,
- dostępność parkingu,
- pora, w jakiej realizowana jest oferta (preferowany weekend, sobota po południu, niedziela),
- atrakcyjność miejsca,
- dostosowanie tematu do zainteresowań dziecka,
- dostosowanie formy do wieku dziecka,
- przekazywanie w atrakcyjnej formie wiedzy, której nie mają rodzice,
- cena.

Szczególnie mocno podkreślane przez rodziców odległość od miejsca zamieszkania lub łatwość dojazdu związane są z problemem “korkujących się” dużych miast.

Ze względu na frustrację wynikającą z problemów komunikacyjnych, a także długiego czasu potrzebnego do znalezienia miejsca parkingowego, rodzice deklarują mniejszą chęć uczestnictwa w wydarzeniach. Nawet dalej położony obiekt z łatwym dojazdem lub pewnym miejscem parkingowym był przez respondentów postrzegany jako atrakcyjniejszy w oczywisty sposób. Akceptowalny dla respondentów czas dojazdu na miejsce wynosi do 30 minut.

Powyższy czynnik sprzężony jest z porą, w jakiej odbywa się wydarzenie. Rodzic pracujący wraca do domu w godzinach popołudniowych, pomiędzy godziną 17:00 a 19:00, a gdy robi po drodze drobne zakupy, odpowiednio później. Zmęczenie i perspektywa organizacji kolejnego dnia, przygotowania dzieci do szkoły i siebie do pracy sprawiają, że bardzo rzadko jest on skłonny do korzystania z wydarzeń odbywających się w tygodniu. Jedyne popołudniowe rozrywki rodzinne deklarowane przez respondentów to kino znajdujące się w galerii handlowej lub park wodny, który wieczorami jest mniej zatłoczony.

Zainteresowania dzieci

Zainteresowania dzieci są kluczowym elementem w działaniach zbliżających je do książki. Warto prześledzić deklarowane przez rodziców upodobania ich dzieci w rozróżnieniu na osoby zainteresowane czytaniem i te zupełnie niezainteresowane książkami.

Zainteresowania dzieci w wieku przedszkolnym:

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
zwierzęta	
książki – dziecko słucha, wybiera, prosi o czytanie, wykorzystuje je w zabawie	bajki i seriale na Netfliksie, np. Abby Hatcher, Koci domek Gabi
przyroda/ogrodnictwo (zajęcia florystyczno-ogrodnicze)	zabawa lalkami
samochody	jazda na rowerze
sport (pływanie, jazda konna)	kolorowanie (wypełnianie)
klocki (konstruowanie z różnych klocków)	
klocki (konstruowanie z różnych klocków)	

Aktywności postrzegane jako szczególne przyjemności:

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
zabawa na placu zabaw	zakupy, w czasie których dziecko może sobie coś wybrać
wizyta w Operze	wyjście na lody
czas spędzony w stadninie konnej	festyn z „dmuchańcami”
czas z rodzicem – wspólne gotowanie	czas spędzony z dziadkami lub starszym kuzynostwem
wydarzenia specjalne: festyny, pokazy straży pożarnej i policji, pokazy samochodów, Ogród Świąteł, Runmageddon	
wizyta w kinie	

Najpopularniejsze brandy wśród dzieci w wieku przedszkolnym: Psi patrol, My little pony.

Z punktu widzenia komunikacji, bardzo ważne pytanie to gdzie spotkamy potencjalnych odbiorców:

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
MDK (różnorodne zajęcia, np. baletowe)	sale zabaw (kulkomaty)
Muzeum Pana Tadeusza	kino (Multiplex)
Muzeum Współczesne	Aquapark
zajęcia Akademii Potencjałów	
GOjump	
GOair	
Zoo	
Ogród Botaniczny	

Ta podwójna perspektywa pokazuje obszary wspólne oraz te zupełnie rozbieżne. Świadomie w raporcie zostało utrzymane oryginalne nazewnictwo i określenia rodziców – respondentów, które pokazują zjawisko umniejszania znaczenia działań twórczych dziecka w rodzinach dzieci niezainteresowanych książkami. Ten aspekt wydaje się warty dodatkowego opracowania badawczego, gdyż w nazewnictwie zawarty jest stosunek rodzica do obszarów zainteresowania i działalności dziecka. To ostatnie niewspierane, a wręcz spotykające się z deprecjonowaniem, może powstrzymać od rozwijania pasji i zainteresowań, a także przekładać się na niepromowanie czytania przez rodzica.

Przyglądając się nazwom aktywności po obydwu stronach tabeli, budzi się w nas wątpliwość, gdyż wiele z nich z pewnością dotyczy obydwu grup. Wynik pokazuje jednak rozbieżność nie pomiędzy dziećmi, a rodzicami. Rodzice dzieci zainteresowanych książkami potrafili bez trudu wymienić ciągi zainteresowań swoich dzieci, a także o nich wyczerpująco opowiedzieć, potrafili oddzielić codzienne aktywności, którym dziecko poświęca szczególnie dużo uwagi, od aktywności specjalnych, zarezerwowanych na szczególne okazje. Rodzice dzieci z drugiej grupy mieli sporo kłopotów z określeniem zainteresowań dzieci, często stosowali uproszczenia i bagatelizowali temat. Zdarzyło się też jasne stwierdzenie, że „w tym wieku dzieci przecież jeszcze nie mają zainteresowań”.

Rodzice ci nie postrzegają czasu spędzonego wspólnie jako wartości szczególnej, jest to dla nich sytuacja podstawowa i naturalna. Żaden z rodziców nie podkreślał potrzeby zrobienia czegoś specjalnego ze swoim dzieckiem. Jeśli pojawiał się czas z bliskimi – byli to dziadkowie lub starsze kuzynostwo.

Największe rozbieżności widać w korzystaniu z oferty kulturalnej miasta. Rodzice dzieci niezainteresowanych książką korzystają jedynie z miejsc związanych z aktywnością fizyczną w większej grupie dzieci lub tłumie (Aquapark) oraz dużych kin o wysokim natężeniu dźwięku. Brak w tym zestawieniu kontaktu z przyrodą, działań wymagających skupienia i koncentracji. Jeśli rzeczywiście te obszary są z jakichś powodów pomijane,

dziecko nie ma możliwości ćwiczenia kompetencji sprzyjających nauce czytania i pierwszym kontaktom z książką. Zjawisko trudno oceniać przy niewielkiej próbie, ale ci sami rodzice narzekają na brak zainteresowania dzieci książką, które przejawia się szybkim znudzeniem i niemożnością utrzymania uwagi.

Zainteresowania dzieci wczesnoszkolnych (7-8 lat):

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
gry komputerowe <i>Minecraft, Fortnite</i>	
klocki Lego, inne klocki	
gry planszowe	
gra w szachy	
kolekcjonowanie, np. kart piłkarzy, Super Zinx	

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
uprawianie sportu: jazda na rolkach, rowerze, gimnastyka, taniec, koszykówka, piłka nożna, pływanie, wspinaczka	
czytanie	tworzenie slimów
oglądanie TV: programy przyrodnicze	oglądanie TV: programy takie jak <i>Słodka Brygada, Masterchef Junior</i> , seriale na Netflixie, np. <i>Mali detektywi, Klub opiekunek, H2O Wystarczy kropla</i>
nauka języków obcych	programowanie
zajęcia plastyczne	ceramika, majsterkowanie
	zabawy na podwórku z przyjaciółmi, rysowanie kredą
	oglądanie bajek na YouTube związanych z grą <i>Minecraft</i>

Aktywności postrzegane jako szczególne przyjemności przez dzieci wczesnoszkolne (7-8 lat):

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
wizyta w Energylandii	
czas spędzony w parkach miejskich	spacer po lesie, spacer z psem
wizyta w skateparku	wizyta w kinie
wizyta w Zoo, mini Zoo	wycieczka w góry
zwiedzanie zabytków (kryjących tajemnice, bo ważna jest narracja)	spacer szlakiem Krasnali wrocławskich
wizyta w teatrze	wizyta w Operze
wizyta w Hydropolis	
wyjscie na lody	
wizyta w Parku Dinozaurów	

Miejsca, w których spotkamy potencjalnych odbiorców - dzieci wczesnoszkolne (7-8 lat):

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
wystawa klocków Lego	
Targi Książki	kino
Ogród Botaniczny	Centrum Edukacyjne Edu Me (programowanie <i>Minecraft</i>)
Muzeum Pałac Królewski	Narodowe Forum Muzyki – Rodzinna Filharmonia
Muzeum Tadeusza	AP FootBALL (treningi piłki nożnej)
Zoo	
Centrum Sztuki WRO	
Kino Nowe Horyzonty – Festiwal Kino Dzieci	
Wystawa starych samochodów	

Analizując zainteresowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym, widzimy ogromny wpływ grupy rówieśniczej. Zainteresowania są podobne, wiele z nich pokrywa się w obu grupach niezależnie od stosunku dzieci do książki. To, co je łączy, to gry planszowe, Lego i potrzeba kolekcjonowania. Utrzymująca się moda na tytuł Minecraft przejawia się zarówno w aktywnej grze, jak i oglądaniu na YouTube innych graczy. Ciekawe może wydać się potraktowanie nauki języków obcych jako zainteresowania. Rzeczywiście, rodzice dzieci czytających książki starają się, by dziecko traktowało kontakt z obcym językiem nie w kategorii obowiązku, ale jako hobby. Ma na to wpływ metoda pracy i miejsce nauki, czyli najczęściej centra nauki języków specjalizujące się w pracy z dziećmi.

Ciekawa jest równowaga, która wytwarza się pomiędzy obydwoma grupami. Pomimo odmiennych preferencji kulturalnych, obydwie grupy bardzo chętnie spędzają czas wśród przyrody. Ogród Botaniczny, a w szczególności zoologiczny powtarzały się bardzo często w odpowiedziach respondentów. Wielu rodziców dzieci niezainteresowanych książkami bardzo dba o ich rozwój, zapewniając rozmaite aktywności.

Zainteresowania dzieci szkolnych (9-10 lat):

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
klocki Lego	
zabawy na podwórku z przyjaciółmi	zabawy na podwórku, piłka nożna
gra <i>Minecraft</i>	gry: <i>Minecraft</i> , <i>Brawl Stars</i> , <i>Toca Boca</i>
zwierzęta	muzyka, śpiew, taniec, aktorstwo

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
śpiew (inspiracja i marzenie: <i>The Voice kids</i>)	malowanie
rysowanie	samoloty, pociągi
oglądanie przyrodniczych programów w TV	krosno, szydełkowanie
woda (morze, piraci, statki)	kolekcjonowanie – karty z piłkarzami
eksperymenty	makiety
tkanie	wędkowanie

Aktywności postrzegane jako szczególne przyjemności przez dzieci:

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
wizyta w Zoo	wizyta w Kolejkowie
wizyta w bibliotece	survival dla dzieci
zabawa w GOjump	festyny
zajęcia w Akademii Młodego Kucharza	warsztaty w Zamku Czocha
szukanie śladów w lesie	wyjazdy weekendowe w rejon Dolnego Śląska
wizyta w Aquaparku	

Miejsca, w których spotkamy potencjalnych odbiorców:

Dzieci zainteresowane książkami	Dzieci niezainteresowane książkami
biblioteka	Szkoła Musicalowa
kino	kino
teatry, Opera	teatry
Uniwersytet Dzieci na Politechnice Wrocławskiej	Muzeum Pana Tadeusza
Narodowe Forum Muzyki – chór chłopięcy	Kino Nowe Horyzonty – Festiwal Kino Dzieci
Aquapark	NFM – koncert typu muzyka z Pana Kleksa
lodowiska	Zamek w Leśnicy
	Centrum Historii Zajezdnia

Dzieci w wieku 9-10 lat ponownie się indywidualizują. Nadal ważna jest dla nich przynależność do grup rówieśniczych, w których dopiero wytworzyły więzi i ustaliły reguły współdziałania, ale naturalnym zjawiskiem jest podział pierwotnych grup na podgrupy i mikro migracje wewnątrz nich.

To czas w rozwoju dzieci, gdy potrafią być najokrutniejsze względem kolegów i koleżanek. Ważniejszy niż empatia i tolerancja dla odmienności bywa szacunek grupy i umacnianie swojej pozycji.

To także czas testowania najrozmaitszych hobby i sposobów na spędzanie wolnego czasu. W powyższej tabeli widać, że dzieci zainteresowane książkami, poza odwiedzaniem bibliotek i instytucji kultury w roli odbiorcy, chętnie pogłębiają wiedzę i umiejętności, biorąc udział w sprofilowanych zajęciach. Są członkami Uniwersytetu Dzieci, chóru NFM i wielu innych.

Można odnieść wrażenie, że na tyle długo są uczestnikami świata nauki i kultury, że poczucie bezpieczeństwa pozwala na wytworzenie potrzeby współtworzenia.

Dzieci niezainteresowane czytaniem mają także bardzo bogate zainteresowania, a ich atrakcyjność i wielowymiarowość bywa powodem odsunięcia książek. Inne propozycje, często prestiżowe i kosztowne, wydają się dla tej grupy ciekawsze. Wpływa to niestety na biegłość w umiejętności czytania. Po dłuższej rozmowie okazywało się, że 9-letnim dzieciom zadeklarowanym przez rodziców jako te, które dla przyjemności książek nie czytają, zdarza się jednak książki przeglądać, czytać komiksy i książki z małą ilością tekstu na stronie, któremu towarzyszą zabawne ilustracje. Rodzice przyznają, że dzieci te nie czytają z łatwością, a często sam proces odkodowania tekstu jest męczący i należy do doświadczeń nieprzyjemnych.

Ciekawą prawidłowością jest większa chęć do czytania u tych dzieci 9 i 10-letnich, które były uczone przez rodziców w domu w atmosferze zabawy. Według deklaracji rodziców, umiejętność czytania na podstawowym poziomie posiadły już 4-5 latki. Oznacza to znaczne wyprzedzenie rówieśników i wejście w proces edukacji ze sporą przewagą. Może ona rzutować nie tylko na stosunek do książek, ale do szkoły w ogóle. Jest bowiem oczywiste, że to,

co nam wychodzi bez problemu, robimy znacznie chętniej. Z całą pewnością może to budować także pierwszą hierarchię w grupach przedszkolnych i szkolnych.

Wracając do zainteresowań, dzieci w wieku 9-10 lat częściej wybierają zajęcia, które mogą ich zbliżyć do wymarzonej, ale też akceptowanej przez rodziców drogi kariery. Mocniej jest to widoczne w grupie niezainteresowanej czytaniem, ale dotyczy wielu dzieci w tym wieku. Te, które znajdują książki bliskie swoim pasjom, na pewno chętniej utrzymują kontakt z literaturą. Inne, których zainteresowań trudno w książkach szukać, poświęcą się im z pominięciem lektury. Przykładem ilustrującym to zjawisko są dziewczynki w wieku 9-10 lat, które przy każdej okazji wypytują o książki dotyczące tańca. Tego tematu w literaturze nadal jest bardzo mało, zwłaszcza w tej grupie wiekowej, ale zaczyna się to zmieniać.

Biblioteki w opinii respondentów

W badaniu respondenci zostali poproszeni w serii pytań o opisanie swoich doświadczeń dotyczących ostatniej wizyty w bibliotece, określenie emocji, jakie jej towarzyszyły oraz wyrażenie sugestii, co mogłoby się w bibliotekach zmienić, by opisane doświadczenie było lepsze. Ważne było uwzględnienie w odpowiedziach perspektywy dziecka, jeśli razem z rodzicem odwiedza biblioteki. Respondenci zostali zapytani o częstotliwość, motywację do korzystania z bibliotek oraz o wpływ pandemii na dotychczasowe przyzwyczajenia w tym zakresie. Ostatecznie respondenci w ramach zadania kreatywnego proponowali inicjatywy, które mogą być realizowane w bibliotekach lub w mieście z udziałem bibliotek, by przekonać dzieci do kontaktu z książką.

W wyniku analizy rozmów i wskazań rodziców powstały poniższe zestawienia.

Dobre strony bibliotek:

- bardzo aktualny księgozbiór,
- multimedia, szczególnie audiobooki,

- gry planszowe,
- odległość „na rower lub spacer”,
- parking,
- jedna karta do wielu filii,
- przypomnienia o terminach mailem,
- przyjazna atmosfera,
- indywidualne podejście, znajomość czytelników i ich potrzeb,
- akceptacja zachowania dzieci,
- przestrzeń dedykowana dzieciom,
- różnorodne wydarzenia,
- estetyczny wygląd, ale niekoniecznie nowoczesny,
- zapach.

Obszary wskazane przez respondentów do optymalizacji:

- więcej nowości we wszystkich filiach („my na nowości nie czekamy - kupujemy”),
- w wybór książek, jakie zostaną zakupione, powinno się angażować dzieci,
- więcej audiobooków,
- poszerzenie oferty o gazetki, które kochają dzieci i zapewnienie miejsca, gdzie można je czytać (*Świerszczyk, National Geographic*, ale też “wabiki” z popularnymi brandami),
- możliwość oddawania wypożyczonych książek w dowolnej bibliotece,
- w bibliotekach, w których tego jeszcze nie ma - miejsce, gdzie można usiąść i obejrzeć książki,
- możliwość kupienia kawy, mogą to być automaty, ale szczytem marzeń jest filiżanka (podobnie jak w księgarniach niezależnych), chodzi o atmosferę relaksu,
- przyzwolenie, by w bibliotece można było być głośniejszym, może wydzielona przestrzeń do rozmów i dla dzieci,
- komunikacja bibliotekarza z dzieckiem: bibliotekarz kuca do dziecka, ale rozmawia jak z dorosłym.

Propozycje programowe:

- zajęcia dla dzieci 10+, które czytają, bo w pewnym momencie nie mają możliwości budowania społeczności, zwłaszcza gdy koledzy nie czytają; może dyskusyjne kluby dla dzieci/młodzieży,
- pokazy filmowe ekranizacji książek,
- organizacja kreatywnych zajęć pod egidą znanych marek, np. Minecraft, z prezentacją książek związanych z tematem,
- gry terenowe, także z wykorzystaniem telefonu,
- spotkania tematyczne wokół książek, na które są zapraszane osoby związane z danym zagadnieniem,
- włączenie dzieci i młodzieży w system rekomendacji – podcast, bookcast, QR kody na półkach etc.,
- elementy teatru, nawet amatorskiego, dla najmłodszych,
- turnieje czytelnicze,
- turnieje graczy.

Bolączki rodziców:

- godziny i dni otwarcia (ogromna część rodziców nie ma możliwości dotarcia do biblioteki w tygodniu pracy, sobota jest jedynym dniem tygodniowych zakupów, które trwają średnio do godziny 13, wolne od handlu niedziele bardzo wpływają na publiczność bibliotek i instytucji kultury, zmieniły one grafik rodzin),
- brak parkingu (komunikacja publiczna postrzegana jest wciąż jako stanowiąca zagrożenie sanitarne, poza tym książki dla całej rodziny są ciężkie),
- brudne, zniszczone książki dla dzieci (estetyka i zagrożenie sanitarne; brak reakcji ze strony bibliotekarza na uwagi),
- problemy z systemem rezerwacyjnym, awaryjność, ale też mała intuicyjność,
- obawy związane z możliwością zniszczenia książki przez dzieci,
- brak elastyczności ze strony biblioteki (np. przyjęcie dużej ilości

książek, „z których wyrosły dzieci” w zamian za jedną zniszczoną lub przetrzymanie),

- konieczność przejścia przez część biblioteki dla dorosłych, obawy o zachowanie dziecka,
- obawy i złe doświadczenia związane z przetrzymaniem książki i karami,
- brak możliwości oddania książki w dowolnej filii,
- brak informacji o wydarzeniach, o filiach, o ich wyposażeniu, działalności (np. czy jest księgozbiór dziecięcy),
- unikanie większej liczby ludzi w związku ze stanami lękowymi i dyskomfortem (wydarzenia),
- unikanie wydarzeń w zamkniętych przestrzeniach.

Wnioski końcowe

Badanie miało na celu wskazanie dróg do nowych czytelników, ale konieczne jest tu doprecyzowanie: czytelników, którzy będą korzystać biblioteki – Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu. Pomimo lokalnego charakteru badania, wiele zjawisk można z pewnością traktować uniwersalnie.

Okazuje się, że osoby potencjalnie zainteresowane korzystaniem z bibliotek są bliżej, niż się wydaje. Badanie pozwoliło na wyodrębnienie poniższych grup.

- **Osoby czytające, ale pozyskujące książki z innych źródeł** z przyczyn, na które składają się powyżej wymienione bolączki, ale też sposoby myślenia zaznaczone w wyodrębnionych we wstępie „stylach rodzicielstwa”.
- **Rodzice, którzy uważają, że pożyczanie jest wynikiem konieczności ekonomicznej.**

Ci respondenci wprost deklarowali, że nie chcą korzystać z dóbr, które innym, gorzej sytuowanym, są bardziej potrzebne. Jeżeli biblioteka ma na celu przekonanie tej grupy społecznej, warto zwrócić ich uwagę na wymiar ekologiczny dzielenia dóbr.

- **Rodzice, którzy przestali korzystać z biblioteki w momencie, gdy dziecko zaczęło chodzić do szkoły i mieć dostęp do szkolnej biblioteki.**

Badanie dotyczy użytkownika biblioteki w kontekście dzieci, ale warto zaznaczyć, że argument o ofercie dla dorosłych nie ma tu przełożenia. Respondenci ci deklarowali chęć posiadania literatury dorosłej na własność, bo „ich dookreśla”, a obecna w domu staje się pretekstem do rozmów. W przypadku dzieci – biblioteka pełni funkcję wielkiego laboratorium, dziecko szybciej wyrasta z zainteresowań, rodzic nie ma przekonania, że wszystkie książki warto mu kupować, nawet jeśli tworzy także dziecięcą biblioteczkę rodzinną. Ten argument naświetla wyraźnie szansę dla bibliotek - to tam powinny być ukochane przez dzieci pozycje, co do wartości których rodzice mają zastrzeżenia. Naturalnie nie wyłącznie, ale pełniąc rolę wabików. Trzeba być w tym jednak bardzo ostrożnym, by nie zniechęcić rodzica, który wchodzi do biblioteki po raz pierwszy, by właśnie ocenić jej ofertę.

- **Rodzice, którzy chodzili do bibliotek, ale pandemia zmieniła ich zwyczaje.**

Pandemia wpłynęła na rodziców i dzieci - większość z respondentów deklaruje, że dopiero zaczyna na nowo odkrywać ofertę kulturalną miasta. Wymaga to dużo wysiłku, bo dziecko jest starsze, ma inne zainteresowania i potrzeby.

Bardzo ważna kwestia została wielokrotnie podejmowana przez respondentów – nawet jeśli sami zaczęli po pandemii już odwiedzać bibliotekę, to w wielu przypadkach robią to bez dzieci, pomimo że wcześniej wyglądało to inaczej. Rodzice sami przyznają, że odzwyczaili się od wspólnych „wypraw do biblioteki”, chociaż wiedzą „że muszą do tego wrócić”, bo dla dziecka było to ogromnie pozytywne i ważne przeżycie. Zmiana najpierw wynikała z zasad bezpieczeństwa, a teraz pozostała jako optymalizacja czasu.

Na zmianę tej sytuacji trzeba poczekać, rodzice wiedzą, co tracą. Może wystarczy zwyczajna odpowiedź bibliotekarki, która wydaje książki rodzicowi, by następnym razem młody człowiek sam przyszedł,

ponieważ wiele dzieci bardzo to lubi (odniesienie się do doświadczenia ogółu).

W czasie pandemii wielu rodziców odkryło na nowo przyrodę, parki miejskie, organizowało wyjazdy za miasto. To bardzo pozytywne zjawisko będzie bardzo silnie wpływało na weekendową ofertę instytucji kultury, konkurując z nią. Biblioteka powinna wykorzystać okoliczne tereny zielone, by organizować w nich gry, spacer i inne aktywności łączące te dwie przestrzenie.

- **Rodzice, którzy w czasie pandemii zmienili miejsce zamieszkania.**

Ci respondenci jeszcze nie wiedzą, gdzie znajduje się biblioteka w pobliżu aktualnego miejsca ich zamieszkania. Bywa też i tak, że ta nowa biblioteka nie spełnia dotychczasowych standardów i rezygnują z usługi.

- **Rodzice z dziećmi, którzy nie korzystają z wydarzeń kulturalnych, bo nie są pewni, czy biblioteka, która przed pandemią takie robiła, wróciła do tych działań.**

Respondenci zauważają, że wiele instytucji działa inaczej, nie wróciły jeszcze do normalności lub zmieniły specyfikę. Konieczna jest szeroko zakrojona kampania informacyjna samej biblioteki, nie w kontekście wydarzeń.

- **Rodzice, którzy korzystali z wydarzeń dla dzieci, przestali ze względu na zdiagnozowany lub w trakcie diagnozy stan zdrowia dziecka, m.in. lęki społeczne, wysoka wrażliwość.**

Kolejną pozostałością po pandemii są lęki dzieci i wyostrenie wysokiej wrażliwości. Wielu rodziców deklaruje, że unika tłumu dzieci, wybiera kameralne spokojne inicjatywy.

To duża szansa dla bibliotek, które w swojej bazowej działalności sprzyjają skupieniu i wyciszeniu. Wydarzenia biblioteczne zwykle nie mają dużych zasięgów ani nie są nadmiernie stymulujące. Biblioteki budują też wyraźną opozycję względem nowych technologii, co może oznaczać sojusz z rodzicem na rzecz walki z uzależnieniem od telefonów komórkowych, na rzecz kontaktu z drugim człowiekiem w atmosferze bezpieczeństwa i zaufania. Nie oznacza to, że biblioteki

powinny cofnąć się w czasie i zrezygnować z atrakcyjnych dla dzieci wydarzeń eventowych. Trzeba mieć jednak na uwadze, że część „popandemicznych” dzieci ma teraz zupełnie inne potrzeby.

- **Rodzice, którzy chodzili do biblioteki, ale zniechęcił ich system kar i wysokich kaucji, na które nie byli przygotowani.**

O karach w bibliotekach mówi się od lat bardzo wiele. Rodzice nie korzystają z ich usług ze strachu, nauczeni złym doświadczeniem. Dziecko jest tylko dzieckiem i może książkę uszkodzić. Rodzic jest tylko rodzicem i w jego zabieganym życiu przypomnienie o terminie może łatwo umknąć, a nawet jeśli zostanie zauważone, to i tak nie wybierze terminowego oddania książki, gdy ma w domu sytuację rzutującą na zdrowie lub dobrostan emocjonalny dziecka. Większa elastyczność na pewno nie tylko rodziców przekonałaby do powrotów.

- **Rodzice, którzy mają potrzebę poznać trendy, nowości, książki o określonej tematyce.**

Respondenci deklarują, że zaspokajają tę potrzebę na Targach Książki. „Na targach książki przeglądamy nowości, bo nie ma drugiego miejsca, gdzie można usiąść i poprzeglądać”. Być może biblioteka mogłaby organizować krótkie cykliczne spotkania dla rodziców, przy wspomnianej kawie i domowym cieście, tak, by zacieśnić więź społeczności lokalnej wokół biblioteki, a jednocześnie dostarczyć rodzicom wiedzę o różnorodności rynku wydawniczego i pozycjach, które mogą ich wspierać.

- **Rodzice, którzy nie edukują się z zakresu rozwoju dziecka.**

Nie widzą oni potrzeby zaangażowania książki w proces przybliżania dziecku świata. Wymagają oni wsparcia edukacyjnego z jasnymi argumentami i odpowiedziami. Gdy zrozumieją rolę czytania i kontaktu z książką, mogą być lojalnymi bywalcami bibliotek. Często w tych przypadkach czynnik ekonomiczny będzie decydujący.

- **Rodzice, których dzieci “wyrosły”.**

Publiczność zbudowana przed pandemią może odstąpić od uczestnictwa w wydarzeniach, bo dzieci weszły w inną grupę wiekową. Niestety publiczność należy budować od nowa.

Wszystkie powyższe wnioski składają się na jeden – to rodzic jest kluczowy w promocji czytelnictwa i poszerzaniu publiczności bibliotek. To jego należy przekonać, to dla niego biblioteka powinna być partnerem, pomagając w procesie wychowania i edukacji. To z nią powinien móc umacniać więzi, gdy ma na to czas lub chce odpocząć, czekając na dziecko – z kawą w ręku, stosikiem książek i odwzajemniając uśmiech bibliotekarki, bo czynnik ludzki był wymieniany jako podstawowy i najważniejszy.

Biblioteki przez rodziców są postrzegane jako rezerwy tego, co w nas najbardziej ludzkie. Są potrzebne jak dom rodzinny. Bywa, że z niego odjeżdżamy, ale wiemy, że zawsze, gdy wrócimy, będziemy źródłem radości i spędzimy w nim czas w atmosferze akceptacji i zrozumienia. To tylko tyle i aż tyle, bo z prawdziwego zrozumienia i życzliwości wynika najbardziej dopasowany do odbiorców program, ale też najskuteczniejsza komunikacja.

Biogramy autorek/ów

Aleksandra Szymańska – rytmiczka, dyrygentka chóralna i animatorka kultury. Tworzy projekty interdyscyplinarne w Policealnym Studium Animatorów Kultury SKIBA we Wrocławiu. Jest inicjatorką Rodzinnych Poranków Muzycznych we wrocławskim Muzeum Pana Tadeusza, od 2017 r. pracuje jako animatorka na spektaklach organizowanych przez Fundację Sound Factory, a od 2018 r. jako dyrygentka Chóru Melomana, od 2021 r. prowadzi także zajęcia w Operze Wrocławskiej.

Katarzyna Jezierska – bibliotekarka (od 2018 r.), związana z Miejską Biblioteką Publiczną im. Marii Dąbrowskiej w Choszcznie, autorka artykułów i animatorka działań kulturalnych. Od dwóch lat prowadzi Dziecięcy Dyskusyjny Klub Książki, współtworzy Międzybiblioteczny Projekt Teatralny w Choszcznie, z którym organizuje akcje promujące czytelnictwo i zawód bibliotekarza, a także zajmuje się promocją biblioteki w mediach społecznościowych.

Mateusz Ryczek – instruktor ds. muzyki w MultiCentrum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu (w latach 2009-2022), nauczyciel Policealnego Studium animatorów Kultury SKiBA we Wrocławiu (od 2019 r.), wykładowca Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu (od 2020 r.), a także kompozytor, autor muzyki instrumentalnej, symfonicznej, elektronicznej i operowej.

Małgorzata Karpicka – polonistka, bibliotekarka, a od 2009 r. również edukatorka cyfrowa w MultiCentrum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu, gdzie prowadzi warsztaty dla dzieci z edukacji czytelniczej i kulturalnej, a także programowania robotów i druku 3D. Pomysłodawczyni i realizatorka licznych projektów edukacyjnych, w tym m.in. *Drukuj Dotknij Doświadczaj, Ekran Myśli, 20282 Pomarańcze* oraz *Z szalikiem do filharmonii*.

Urszula Szyc – bibliotekarka, kierowniczka Filii nr 29 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu, pedagożka, autorka projektów lekcji bibliotecznych dla dzieci w wieku 3-6 lat. Prowadzi zajęcia plastyczno-techniczne, aktywnie działa też w Klubie Rodzica, projekcie wrocławskiej biblioteki publicznej.

Renata Hlivkova – bibliotekarka od 2004 r., związana z Biblioteką dla Młodzieży w Koszycach (Słowacja). Posiada doświadczenie w prowadzeniu imprez bibliotecznych nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale także dla osób dorosłych i seniorów.

Aneta Dominiak-Gnojnicka – terapeutka pedagogiczna oraz trenerka Mocnych Stron Gallupa. Od 6 lat edukatorka w Fundacji Go'n'Act, a od 3 lat także terapeutka pedagogiczna w szkole podstawowej.

Jolanta Ziemia – nauczycielka języka angielskiego oraz propagatorka nauczania poprzez doświadczanie, odkrywanie i zabawę. Poszukuje ciekawych ludzi, narzędzi i rozwiązań, które wdraża do swoich autorskich programów, prowadzi sklep internetowy EduPlanet, a także koordynuje działania kulturalne pomiędzy Wrocławiem i Oxfordem.

Małgorzata Swędrowska – nauczycielka z dwudziestoletnim stażem, z pasji trenerka i wykładowczyni akademicka. Autorka książek dla dzieci, a także publikacji dla dorosłych, które od 15 lat upowszechnia na różnego rodzaju warsztatach, konferencjach, festiwalach, szkoleniach i spotkaniach (w tym szkoleniach dla bibliotekarzy/ek i nauczycieli/ek).

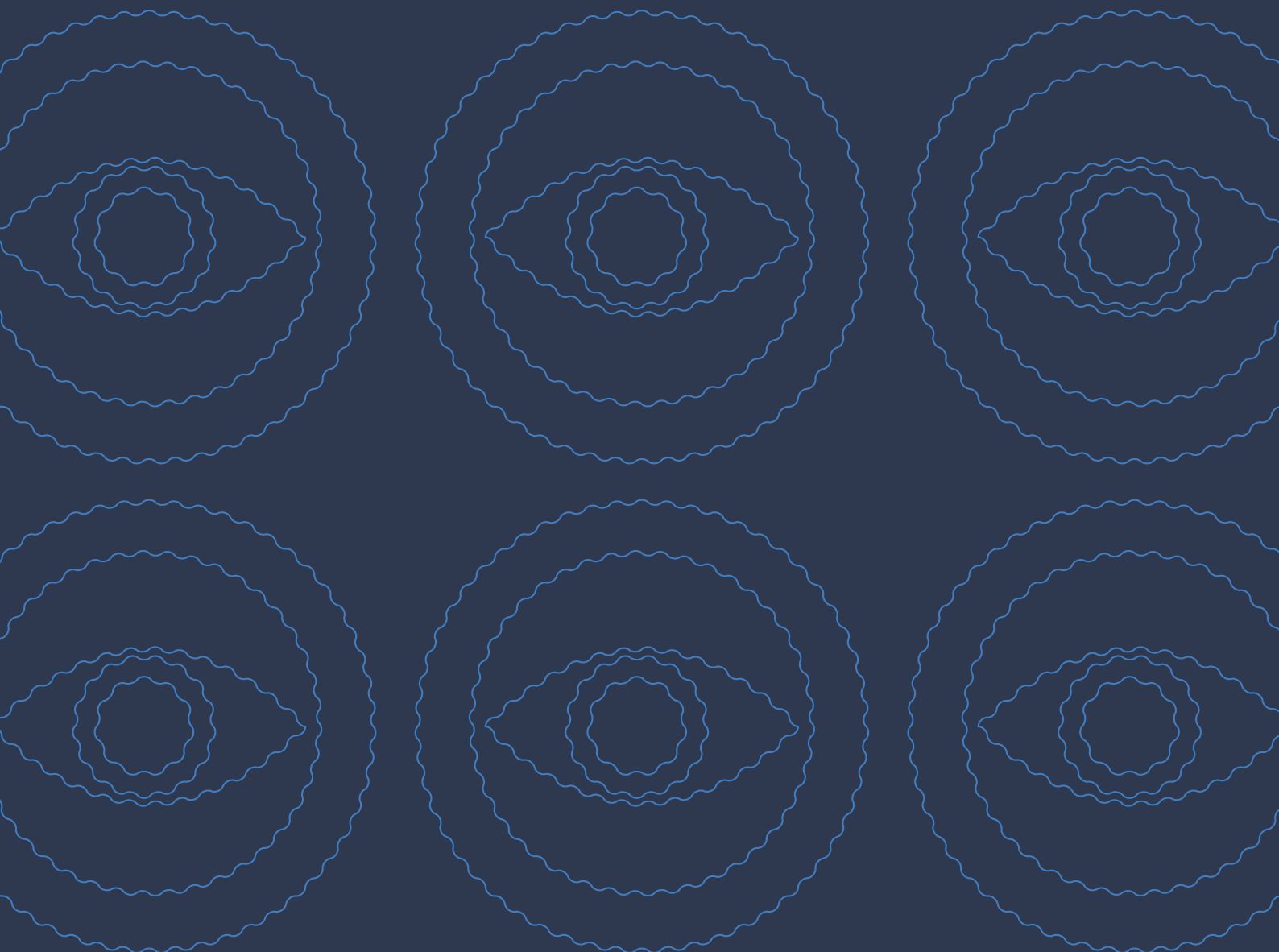
Renata Banasińska – bibliotekarka, muzykolożka i nauczycielka, pracownica Biblioteki Publicznej im. Zygmunta Jana Rumla w Warszawie. Od 2012 r. prowadzi zajęcia edukacyjne, muzyczne i różnego rodzaju konkursy dla dzieci i młodzieży w bibliotekach warszawskich. Chętnie wykorzystuje nowe technologie, prowadząc portale społecznościowe biblioteki.

Paweł Piwowarczyk – dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach, założyciel Rady Społecznej, która wspiera działanie bibliotek, aktor Teatru pod Zamkiem, autor licznych artykułów, a także pasjonat piłki nożnej i amator biegania. Otrzymał nagrodę Burmistrza i Gminy Miasta Dobczyce w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony dóbr kultury (2017 r.), stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie upowszechniania kultury – projekt *Ekstraklasa czyta* (2020 r.), a także prowadził warsztaty podczas I i II Forum dla Dyrektorek i Dyrektorów Bibliotek w 2021 i 2022 r. Został Małopolskim Bibliotekarzem Roku 2021.

Grażyna Walczewska-Klimczak – członkini Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, wykładowczyni akademicka na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego (w latach 1980-2012; wykładała m.in. przedmiot *Literatura dla dzieci i młodzieży*). Jest autorką publikacji *Dziecko w dialogu z tekstem literackim* (współautorstwo z Danutą Świerczyńską-Jelonek) z 2015 r., oraz *Rozumienie świata. O warsztatach pracy z książką i czytelnikami* (współautorstwo i redakcja) z 2017 r., a także pomysłodawczynią warsztatów *Aktywne metody pracy z książką i czytelnikami*.

Agnieszka Karp-Szymańska – specjalistka UX Designer z zakresu badania potrzeb i projektowania doświadczeń (również w dziale kultury), z wykształcenia filolożka polska. Pracuje jako animatorka kultury, związana z branżą internetową, marketingiem i promocją. Twórczyni i współwłaścicielka portalu CzasDzieci.pl, założycielka i członkini zarządu Fundacji Czas Dzieci, dyrektorka Międzypokoleniowego Festiwalu Literatury Dziecięcej „Ojce i Dziaćki”, inicjatorka licznych akcji i projektów, ekspertka, konsultantka merytoryczna i członkini kapituły konkursowej.

***Jak dobrze
poprowadzić warsztat
i jak pracować z dziećmi –
bibliografia***

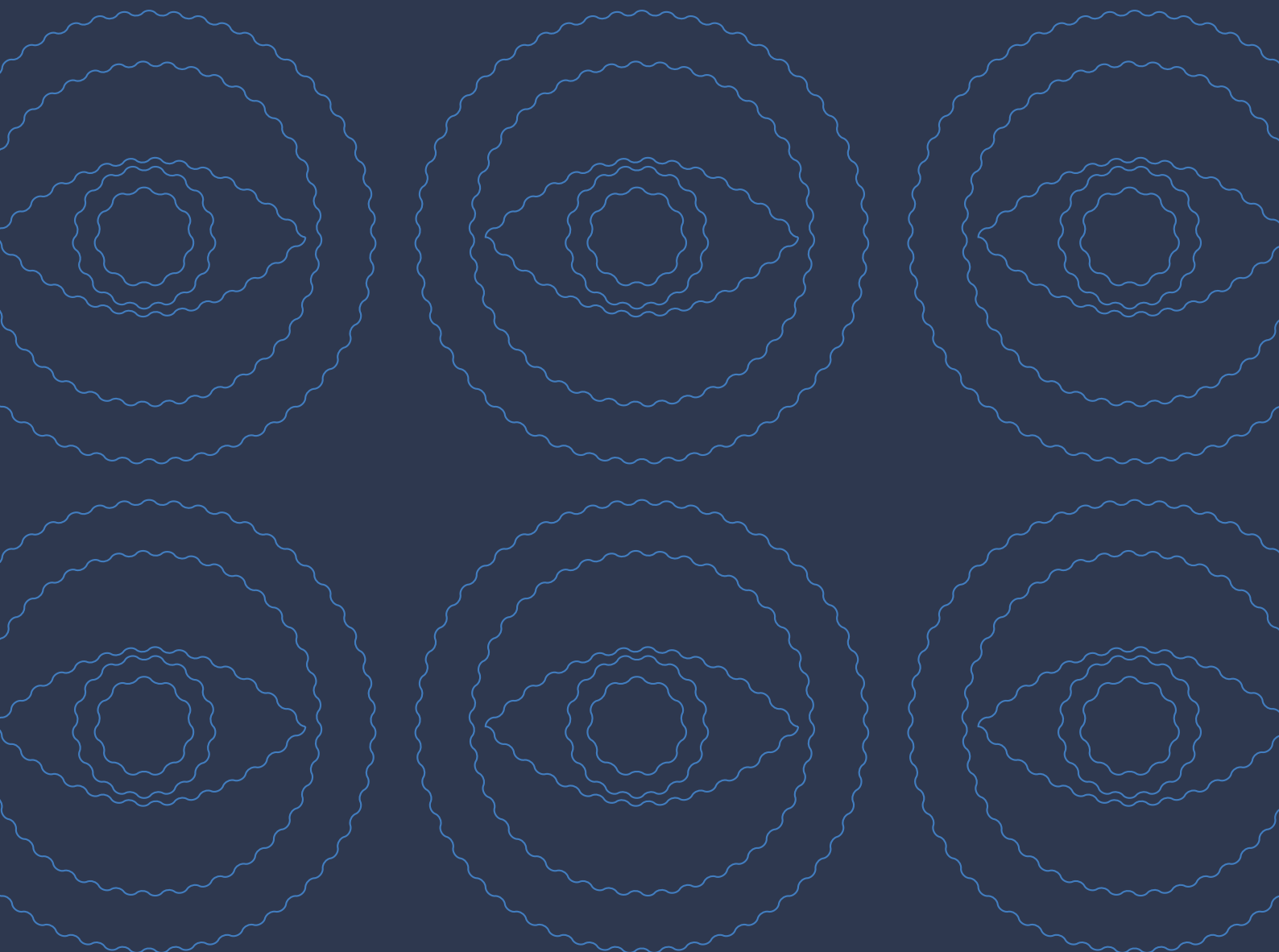

1. Arkabus A., Mam 6 lat i gonię świat: poradnik dla bibliotekarzy i nauczycieli bibliotekarzy pracujących z sześciolatkami, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2014.
2. Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących, Jedność, Kielce 2010.
3. Drygas E., Gotowe scenariusze lekcji aktywizujących, czyli jak odkleić dziecko od krzeselka i przywrócić mu wyobraźnię, Publicat, Poznań 2014.
4. Dzierzgowska I., Jak uczyć metodami aktywnymi, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2006.
5. Edukacja czytelnicza wyzwaniem współczesnej pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, red. A. Jakubowicz-Bryx, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2011.
6. Edukacja wczesnoszkolna - scenariusze lekcji z komputerem, tabletem i nie tylko, oprac. i red. E. Chilmon, Presscom, Wrocław 2015.
7. Jąder M., Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi, Impuls, Kraków 2018.
8. Krzywoń D., Hetmańczyk-Bajer H., Kraina kreatywności: warsztat twórczego pedagoga w pracy z dziećmi, Humanitas, Sosnowiec 2019.
9. Nowoczesne lekcje biblioteczne: kreatywne pomysły dla różnych grup wiekowych. Cz. 1, praca zbiorowa, Wiedza i Praktyka, Warszawa 2021

10. Nowoczesne lekcje biblioteczne: kreatywne pomysły dla różnych grup wiekowych. Cz. 2, praca zbiorowa, Wiedza i Praktyka, Warszawa 2022.
11. O'Regan, F. J., Jak pracować z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych, Liber, Warszawa 2005.
12. Rainka A., Taranko K., Spotkanie z dramą: praktyczne zastosowania metody w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, Harmonia, Gdańsk 2011.
13. Świsłowska S., Instruktor: jak prowadzić lepsze zajęcia z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, Polska Akademia Aktywności i Rozwoju Osobistego, Białystok 2021.
14. Ungeheuer-Gołąb A., Literackie inspiracje w rozwoju przedszkolaka, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2012.

Po co nam czytanie?

Zamiast podsumowania

Zmieniająca się rzeczywistość – rozwój nowych technologii, wzrost znaczenia mediów społecznościowych, różnorodność oferowanych rozrywek i aktywności – sprawia, że książka traci na znaczeniu i staje się jedną z wielu propozycji na spędzanie wolnego czasu. Statystyki mówią same za siebie – jedynie 38 % Polaków i Polek przeczytało co najmniej jedną książkę w 2021 r. Jednocześnie współczesna psychologia rozwojowa uczy, że czytanie dziecku od pierwszych miesięcy życia przekłada się na jego lepszy rozwój, wyższe wyniki w nauce i większe szanse na rynku pracy w dorosłości. Dzieci, którym rodzice czytają regularnie, posiadają zasób słów o 100% większy niż rówieśnicy, których rodzice tego nie robią, a już po 6 pierwszych minutach czytania poziom stresu obniża się u nich o 60% (dane za Fundacją Powszechnego Czytania).

Karina Mucha, podczas prelekcji *Psychologia czytania – od czytelnika naiwnego do czytelnika zakochanego w literaturze* wygłoszonej podczas seminarium *Wyspa Książka*, zwracała uwagę na mechanizmy zachodzące w nas dzięki sięganiu po książki. I tak, na poziomie wewnętrznych procesów psychicznych, kiedy czytamy, rozwija się nasza samoświadomość, wyobrażenia, skłonność do refleksji czy metaanalizy. Ponadto książka jest źródłem wiedzy o świecie i innych ludziach, a co za tym idzie rozwija kompetencje społeczne takie jak empatia i tworzenie więzi.

Jak wskazują liczne badania polskie i zagraniczne (zestawienie najnowszych badań dostępne na stronie **Fundacji Powszechnego Czytania**) aktywny kontakt z literaturą może stanowić receptę (choć zdajemy sobie sprawę, że nie jedyną) na kryzysy współczesnego świata, na czele z poczuciem osamotnienia i brakiem bezpieczeństwa, zanikiem głębszych relacji międzyludzkich i postępującymi nierównościami społecznymi. Maria Deskur, jedna z gości seminarium dla bibliotekarzy/ek i edukatorów/ek we Wrocławiu, podkreślała, że zaangażowanie ucznia w czytanie ma większe przełożenie na jego sukces szkolny niż jego pochodzenie socjoekonomiczne.

W świetle przywołanych faktów, praca nad pozyskiwaniem nowych czytelników, rozwijanie kompetencji czytania i tworzenie sytuacji dla kontaktu z książką, jest nie tylko wyzwaniem, ale i społeczną odpowiedzialnością.

Żadna inna instytucja nie wypełnia tej misji tak, jak biblioteki, stąd konieczność zrozumienia zmieniającej się roli bibliotekarza/ki w tym kontekście. Od wielu lat obserwujemy trend (widoczny zwłaszcza na Zachodzie) rozszerzania działalności bibliotek poza zwyczajowe ramy udostępniania zbiorów. Rzeczywistość wymaga, aby biblioteki stały się centrami lokalnej aktywności i wychodziły w poszukiwaniu swoich odbiorców na osiedla, do szkół i w miejsca, w których dzieci i młodzież chcą spędzać swój wolny czas. Z tego względu istotne jest poszukiwanie lokalnych partnerstw wśród ośrodków i instytucji, które dostrzegają potrzebę kształtowania świadomych swojego otoczenia mieszkańców i mieszkank.

Podążanie za współczesnymi zmianami, trendami, orientowanie się w zainteresowaniach naszych młodych czytelników i czytelniczek jest wyzwaniem, które warto podjąć, aby budować atrakcyjną ofertę działań bibliotecznych. Technologie, inne niż literatura rodzaje sztuki, takie jak film, fotografia, ilustracja mogą stać się naszym sprzymierzeńcem, a nie konkurencją w docieraniu do odbiorcy. Mamy nadzieję, że oddana w Państwa ręce publikacja stała się inspiracją do sięgania po nowoczesne metody pracy z dziećmi i młodzieżą, a może nawet zachętą do podejmowania twórczych eksperymentów we własnym zakresie.

Autorki/rzy publikacji: Aleksandra Szymańska, Katarzyna Jezierska, Mateusz Ryczek, Małgorzata Karpicka, Urszula Szyk, Renata Hlivkova, Aneta Dominiak-Gnojnicka, Jolanta Ziembą, Małgorzata Swędrowska, Renata Banasińska, Paweł Piwowarczyk, Grażyna Walczewska-Klimczak, Agnieszka Karp-Szymańska

Redakcja i korekta: Karolina Leontowicz

Opracowanie graficzne: Marta Gieruń, Sylwia Tracz, Beata Walkowiak,

Koordynacja projektu: Anna Janus

Zespół merytoryczny projektu: Emila Kubacka, Alina Łysak, Jolanta Wrzesińska, Katarzyna Czaplińska-Białecka, Agnieszka Karp-Szymańska.

Lider projektu:

Miejska Biblioteka Publiczna
im. Tadeusza Różewicza
we Wrocławiu

ul. Sztabowa 98
53-310 Wrocław
tel. 71 364 69 68,
71 364 69 73-76
e-mail: mbp00@biblioteka.wroc.pl

Więcej informacji o projekcie do znalezienia na **stronie projektu Wyspa Książka**

Materiały z seminarium dostępne do obejrzenia na **kanale YouTube Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu**

Miejsce: Wydanie pierwsze w języku polskim, Wrocław 2022

ISBN: 978-83-946562-0-1

Publikacja powstała w ramach projektu *Wyspa Książka – Kierunek Północ* realizowanego przez Miejską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu we współpracy z Fundacją Czas Dzieci, Stord Kulturhus w Norwegii oraz Fundacją Go'N'Act.

Projekt został dofinansowany w ramach Działania 2 Poprawa dostępu do kultury i sztuki Programu Kultura w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021.

Wspólnie działamy na rzecz Europy zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej integracji społecznej.

Powielanie jakiegokolwiek materiału z tej publikacji może służyć jedynie nieochodowej działalności z zachowaniem reguł powołania się na źródło cytatu.